

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI DIŞ MEKANLARININ KAZA
UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
M.Selcen ÇEVİK

ANKARA-2007

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI DIŞ MEKANLARININ KAZA
UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
M.Selcen ÇEVİK

Danışman
Yrd.Doç.Dr. Serap DEMİRİZ

Ankara-2007

M. Selcen ÇEVİK'in "Okul Öncesi Eğitim Kurumları Dış Mekanlarının Kaza Unsurları Açısından İncelenmesi" başlıklı tezi 30/01/2007 tarihinde, jürimiz tarafından Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Yeterlik Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı): Yrd.Doç.Dr. Serap DEMİRİZ

.....

Üye: Prof.Dr.Işıl ŞİMŞEK

.....

Üye: Yrd.Doç.Dr. Hatice POYRAZ

.....

ÖNSÖZ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu araştırma, birçok değerli insanın çok özel katkıları ile ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın planlanması, oluşturulması, uygulanması ve sonuçlandırılmasında, titiz çalışmaları, rehberliği ve desteğinin yanı sıra bana olan güveni ve verdiği manevi destek nedeniyle, hiç kuşkusuz teşekkürümün en büyüğü danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Serap Demiriz’e olacaktır.

Araştırmada kullanılmak üzere geliştirilen “Okul Öncesi Eğitim Kurumları Dış Mekanlarının İncelenmesi” anketinin oluşturulma aşamasında anketin amaca uygunluğunu incelemek amacıyla görüşlerine başvurulmuş değerli hocalarıma katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Anket çalışmaları sırasında anlayış ve nezaket göstererek zaman ayırıp soruları cevaplayan ve ortamı gözlemlemeye izin veren tüm kurum kurucu ve öğretmenlerine teşekkür ediyorum. Ayrıca çalışmalarımın her aşamasında destek olan aileme de sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

M.Selcen ÇEVİK

ÖZET

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI DIŞ MEKANLARININ KAZA UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

Çevik, M.Selcen

Yüksek Lisans, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Serap DEMİRİZ

Kasım - 2007

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi eğitim kurumlarının dış mekanlarındaki kaza unsurlarını tespit etmektir. Okul öncesi kurumlaşmanın son yıllarda artmakta olduğu ülkemizde mevcut okul öncesi eğitim kurumları dış mekanlarının değerlendirilmesi ve yeni yapılaşmalarda gerekli olan güvenlik önlemlerinin belirlenmesini sağlamak amacıyla bu çalışma planlanmıştır. Çalışmanın bir boyutu da kurumlarda son üç yıl içinde görülen kazaların özelliklerinin belirlenmesini içermektedir.

Araştırmanın örneklemine, Ankara ili merkez ilçeleri olan; Çankaya, Altındağ, Mamak, Keçiören, Sincan, Etimesgut, Yenimahalle ve Gölbaşı'nda faaliyet gösteren MEB ve SHÇEK'e bağlı 35 özel okul öncesi eğitim kurumu alınmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu yüzyüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Araştırma bulgularının yorumlanmasında 0.05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Analizler SPSS 11.5 programı kullanılarak yapılmıştır.

Araştırma sonucunda; özel okul öncesi eğitim kurumlarının dış mekanlarının belirlenen TSE standartlarının çok altında olduğu, kurumların dış mekan etkinlik alanı ve ekipman açısından yetersiz olduğu bulunmuştur.

Son üç yılda kurumlarda meydana gelen kazaların yarısı düşmedir. 4-6 yaş grubu çocuklar ve bu grupta da daha çok erkekler kazaya maruz kalmaktadır. Kazada ilk müdahale eden %80 oranında öğretmenlerdir.

ABSTRACT

STUDY OF ACCIDENT PRONE FACTORS FOUND IN THE OUTDOORS OF PRE-SCHOOL INSTITUTIONS

Çevik, M.Selcen

**Graduate Student, Department of Child Education and Development
Thesis Consultant: Asst.Prof.Dr. Serap DEMİRİZ**

November – 2007

Purpose of this study; to determine accident prone factors found in the outdoors of pre-school institutions. This thesis has been planned with the aim of evaluating outdoor premises of existing institutions and also to provide new developing buildings with designated necessary security measures to take when constructing. Determining the characteristics of accidents observed within the last three year period is also an important part of this study.

Research samples, consist of 35 private pre-school institutions throughout Ankara's main counties; Çankaya, Altındağ, Mamak, Keçiören, Sincan, Etimesgut, Yenimahalle and Gölbaşı. These institutions operate under MoNE and SHÇEK. Means of collecting data was realized through the use of a survey form developed by the researcher. Surveys were conducted face to face. Analysis of collected data was interpreted with 0.05 significance level. SPSS 11.5 was used by the analyzer.

Research findings; Outdoor premises of private pre-school institutions do not meet TSE requirements. Institutions outdoor activity area and equipment were found insufficient.

50% of accidents occurred within the last three years are caused by falling. 4-6 age group children, mostly boys, are more accident prone. 80% of the time, the teacher is first to come to the rescue.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
BÖLÜM	
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Dış Mekan.....	1
1.1.1. Okul Öncesi Çocuklarda “Mekan” Kavramının Önemi.....	2
1.1.2. Okul Öncesi Kurumlarda Dış Mekan ve Çocuk ...	3
1.1.3. Okul Öncesi Kurumlarda Dış Mekan Eğitim Araçları ve Donatım.....	5
1.1.4. Dış Mekan Özelliklerinin 0-6 yaş Çocuk Gelişimindeki Önemi.....	6
1.2. Okul Öncesi Dönemde Kazalar.....	7
1.2.1. Kazalar.....	7
1.2.2. Çocukların Korunması ve Çocukluk Kazaları.....	9
1.2.3. Okul Öncesi Dönemde Kazaya Yatkınlık.....	11
1.2.4. Yaş Gruplarına Göre Kazaya Yatkınlık Nedenleri.....	16
1.2.5. Fiziksel Şartlardan Dolayı Kazaya Yatkınlık.....	16
1.3. Okul Öncesi Dönemde Karşılaşılan Kaza Türleri Ve Görülme Sıklığı.....	18
1.3.1. Düşmeler Ve Yaralanmalar.....	18
1.3.2. Yabancı Cisim Yutma Ve Boğulma.....	20
1.3.3. Zehirlenmeler.....	20

1.3.4. Trafik Kazaları.....	21
1.3.5. Oyuncak Kazaları.....	22
1.4. Okul Öncesi Dönemde Kazalardan Korunma.....	24
İlgili Araştırmalar.....	28
Problem.....	34
Amaç.....	34
Önem.....	35
Varsayımlar.....	36
Sınırlılıklar.....	36
Tanımlar.....	37
Kısaltmalar.....	37
2. YÖNTEM.....	38
Araştırmanın Modeli.....	38
Evren ve Örneklem.....	38
Verilerin Toplanması.....	39
Verilerin Analizi.....	40
3. BULGULAR VE YORUM.....	41
4. SONUÇ ve ÖNERİLER	65
Sonuç.....	65
Öneriler.....	70
KAYNAKÇA.....	71
EKLER.....	78
Ek-1 Okul Öncesi Eğitim Kurumları Dış Mekanlarının Kaza Unsurları Açısından İncelenmesi	78
Ek-2 Milli Eğitim Bakanlığından Alınan İzin Yazıları.....	83

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 1: Örneklem Grubundaki Okulların İlçe ve Bağlı Oldukları Kuruma Göre Dağılımı.....	39
Tablo 2: OÖEK'lerinin Bağlı Olduğu Kuruma Göre Dağılımı	41
Tablo 3: Kurumlarda Görüşme Yapılan Kişilerin Görev Dağılımları	41
Tablo 4: Kurucuların Öğrenim Durumlarının Dağılımı.....	42
Tablo 5: Kurumların Hizmet Sürelerinin Dağılımı.....	42
Tablo 6: Kurumların Çocuk Kapasitesi Durumlarına Göre Dağılımı	43
Tablo 7: Kurumların Öğretmen Başına Düşen Ortalama Çocuk Sayılarının Dağılımı.....	43
Tablo 8: Kurumların Personel Sayılarının Dağılımı	44
Tablo 9: Kurum Personelinin İlk Yardım Eğitimi Alma Durumlarına Göre Dağılımı	45
Tablo 10: Çocukların Sağlık Kontrollerini Yapan Doktorların Bağlı Olduğu Kurumlara Göre Dağılımı.....	45
Tablo 11: Çocukların Sağlık Kontrollerinin Sıklığının Bağlı Olduğu Kurumlara Göre Dağılımı.....	46
Tablo 12: Kurumların Dış Mekan Alan Büyüklüğüne Göre Dağılımı.....	46
Tablo 13: Kurumların Çocuk Başına Düşen Ortalama Bina ve Bahçe Alanları...	47
Tablo 14: Kurumların Bina Özelliklerine Göre Dağılımı.....	48
Tablo 15: Kurumların Genel Bahçe Özelliklerine Göre Dağılımı.....	49
Tablo 16: Kurumların Bahçe Etrafını Çeviren Malzemeye Göre Dağılımı.....	50
Tablo 17: Kurumların Bahçe Çevresinden Kaynaklanabilecek Kaza Risklerine Göre Dağılımı.....	51
Tablo 18: Kurumların Bahçe Alanını Kaplayan Yer Zemini Özelliklerine Göre Dağılımı	52
Tablo 19: Kurumların Bahçelerindeki Merdiven Özelliklerine Göre Dağılımı...	53

Tablo 20: Kurumların Bahçelerinde Bulunan Ağaçlara Göre Dağılımı.....	53
Tablo 21: Kurumların Bahçelerindeki Etkinlik Alanlarının Dağılımı.....	55
Tablo 22: Kurumların Bahçelerinde Bulunan Oyun Araçlarının Özelliklerinin Kazaya Yatkınlık Durumlarına Göre Dağılımı.....	58
Tablo 23: Kurumların Bahçe Oyun Araçlarının Bakım ve Kontrolleri ile İlgili Bilgilere Göre Dağılımı.....	61
Tablo 24: Kurum Bahçelerindeki Oyun Araçlarının Seçiminde Dikkat Edilen Kriterlere Göre Dağılımı.....	62
Tablo 25: Kurumlarda Son Üç Yılda Karşılaşılan Kazalara İlişkin Verilerin Dağılımı	63

GİRİŞ

1.1. OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA DIŞ MEKAN

Öğrenme mekanının bir uzantısı olan dış mekanının en önemli özelliği, okul öncesi çocuğun (OÖÇ) gün içinde edindiği deneyimin niteliğini artırmasıdır. Dış oyun mekanı, öğrenme mekanının bir uzantısı olarak görülmeli, çocukların sosyal, duygusal, bilişsel ve fiziksel yeteneklerinin dış mekanda da, iç mekanda olduğu gibi geliştiği kabul edilmelidir (Şener, 2001, s.72).

Bedensel hareket; okul öncesi yıllarda, dışarı çıksa da çıkmasa da, çocuğun gün içerisinde sık sık hareket etme becerisini kullanabilmesi için hayati önem taşımaktadır. Ancak kurumlar OÖÇ'un giderek artan büyük ve küçük kas aktivitelerini teşvik edecek çevrenin hazırlığına oldukça dikkat etseler de, büyük kas hareketi için imkanlar tanımayı ihmal etmektedirler (Beaty, 1988, s.39).

Çocuk psikologlarının ve doktorlarının ortak kanısı, dış mekandan yoksun, kapalı alanlarda oyun oynamanın çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal gelişimlerini olumsuz yönde etkilediğidir. Bu nedenle Çocukları Şiddetten Koruma Ulusal Birliği (NSPCC) gibi kuruluşlar yerel yönetimlere çocukların güven içinde oynayabilecekleri, iyi tasarlanmış park alanları oluşturmaları çağrısında bulunmaktadır (Simonon, 2000 s.21).

Yapılan araştırmalara göre, öğretmenin oyun bahçesi içindeki aktiviteleri, öğrenme mekanındakiler için yaptığı şekilde planladığında, iç mekanda yapılan hemen hemen her şeyin, dış mekanda da yapılabileceği ortaya çıkarılmıştır. Bu

nedenle, dış oyun mekanlarının tasarımı, iç mekan ve okul öncesi eğitim kurumu (OÖEK) tasarımları ile aynı zamanda ve önemde düşünülmelidir (Şener, 2001, s.67).

Dış mekanlar, oyun bahçeleri, çocukların koşup fazla enerjilerini açığa çıkarmalarının yanı sıra çocukların sosyal yeteneklerini ve hayal güçlerini değerlendirmeleri açısından da önemlidirler (Caples, 1996, s.16).

1.1.1. Okul Öncesi Çocuklarda “Mekan” Kavramının Önemi

Şener’in açıklamasına göre; Piaget, çocukların olaylar ve nesnelerle etkileşiminden, kendi kendilerine entelektüel beceri kazanmalarının gelişimde çok önemli olduğunu, yetişkinler tarafından empoze edilen öğrenimin, özel olayları açıkladığını ve çocuğa sınırlı faydasının olduğunu vurgular (Akt. Şener, 2001,s.74).

Mekansal yönelme, genellikle çevrenin biçiminin algısı, hafızadaki bilgiler ve bu bilgileri edinmek için geçen sürece dayanır. Çevrenin biçimi, algının ve hafızanın biçimini de etkilemelidir; aksi takdirde depolanan bilgi, hareket ve yönelme ile ilgili davranışın diğer biçimleri için çok az yararlı olabilir. Tam tersine bellek; dikkati ve çevresel biçim çeşitliliklerinin algısını etkileyecektir. Hem bellek, hem de çevresel biçimler, rahatlığı ve insanların mekansal yeni bilgiler edinmesini etkiler (Montello, 1991, s.50).

Keşfetmekten ve hareket etmekten zevk alan bebekler ve temel fiziksel becerilerde ustalaşmaya çalışan okul öncesi çocuklar için, mevcut mekan öğrenmeye yönelik temel etkindir. Dahası sevilen nesnelerle ve yerlerle ilişki, çocuğun duygusal yaşamının merkezidir. Yaşla beraber, öğrenme soyutlaşmaya başlar, yerleşimler daha önemsiz hale gelir ve çocukluğun mekansal deneyimleri etkili olmaya devam eder. Çocuğun mekansal deneyimi, onların biyolojik, fiziksel, sosyal, kültürel ihtiyaçlarını karşılayan ve karşılamayan nesneler, mekanlar ve yerlerden oluşur (Proshansky ve Fabian, 1987, s.25).

Mekân bilincinin oluşması, algı ve motor gelişiminin uyarılması için çocuk çeşitli mekânları deneyimlemelidir. Çocuğun mekân duygusuna sahip olabilmesi için üstünde-altında, içinde-dışında, açık-kapalı, sağ-sol, yakın-uzak gibi çeşitli kavramları öğrenmesi gerekir. Biçimlerin, dokuların, renklerin, tasarımların ve seslerin tekrarı çocukların öğrenmesini sağlamak için önemlidir (Cohen ve diğ., 1994, s.57).

OÖEK’unda mekansal organizasyon, mekanın OÖÇ’lar tarafından kullanımı ve sonuç olarak kendi aralarında ve yetişkinlerle aralarındaki ilişkileri etkileyen en önemli çevresel faktördür (Campos-de-Carvalho ve Rossetti-Ferreira, 1993, s.22).

Mekanın organizasyonu, aynı zamanda amacın organize edilmesine yardımcı olur. Organizasyonu iyi yapılan bir öğrenme mekanı, OÖÇ’larını kendisini kullanmaya davet eder (Prescott, 1987, s.75).

1.1.2. Okul Öncesi Kurumlarda Dış Mekan ve Çocuk

Birçok çocuk için okulöncesi, evin dışında ve ebeveynlerinden uzaktaki ilk büyük girişimidir. Okul öncesi eğitimin başlıca amaçlarından biri, çocukların emniyet ve güven duygularının geliştirilmesidir. Fiziksel çevrenin bu duygulara katkı sağlamasının pek çok yolu bulunmaktadır. Okul öncesi yıllar, OÖÇ’un işlem öncesi düşünce evresi zamanıdır (Piaget, 1926, s.24). Bu zamanda çocuklar, fiziksel dünya görüşlerini belirlerler. Mantıksal-matematiksel bilginin oluşması okul öncesi yılların ana amaçlarından biridir ve sınıflandırmayı (eşleştirme, arama, etiketleme), sıralamayı (karşılaştırma ve farklılıkları koordine etme) ve sayı konseptini (eşitlik yaratma süreci) içerir. Bu gelişim faaliyetlerini desteklemek için çevrede, bu faaliyetleri davet edecek, araştırmaya, karşılaştırmaya, aramaya ve saymaya teşvik edecek ilginç araçlar bulunmalıdır. Çocuklara bu ilişkileri kurarken zarar vermeyecek boyutta hata yapma fırsatı vermek öğrenmeyi pekiştirir (Şener, 2001, s.71).

Sınırların iyi tanımlanamadığı öğrenme mekanlarında koşma ve kovalama gibi aktivitelerin gerçekleşmesinin olağan olduğu düşünülmemektedir. Net sınırlarla, sirkülasyon mekanları ve diğer aktivite alanlarından ayrılan iyi aktivite merkezleri, görsel ve akustik bölücüler ile birlikte, OÖÇ-öğrenme mekanı etkileşimini azaltır ve OÖÇ'a daha uzun konsantrasyon süreleri sağlar (Moore ve diğ., 1994, s.36). Daha açık öğrenme mekanlarındaki OÖÇ'lar, ortalıkta daha fazla dolanmış, daha agresif olmuş, daha fazla izlemiş ve eğitim kökenli aktivitelerde daha az, aktif oyunlarda ise daha çok yer almışlardır (Neill ve diğ., 1982, s.110).

2 ve 5 yaş arasında çocuklar, başka insanlarla ve fiziksel çevre ile karşılaşmaları sonucunda bireysel kimliklerini oluştururlar. Pozitif öz güvenin (kişilik kazanma) oluşabilmesi için genel yaklaşım, çocukların mekansal çevrelerinin onların varlığını yansıtacak biçimde yaratılmasıdır. Çocukların kişisel ihtiyaçları karşısında, kendilerini etkin ve yeterli hissetmeleri gerektiğinden, fiziksel çevre “çocuk ölçekli” olmalıdır (Moore ve diğ., 1994, s. 34).

Konforlu ve rahat çevrelerin, emniyet ve güven duygularını artırdığı ve çocuk gelişiminde kritik oldukları araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır. OÖÇ'lar kendilerini emniyette hissetmedikçe fiziksel çevrelerini keşfetmeyeceklerdir. Bu keşifler bilişsel, duygusal ve fiziksel gelişim için çok önemlidir. Çocukların konfor duygusu, hem duygusal uyarımlarla, hem de zemin, tavan ve engel yükseklikleri, aydınlatma ve dokularda çeşitlilik sağlanması ile zenginleşir. Mimari nitelikler dokunmaya davet eder ve emniyet hissi verirlerse, dokunsal duyuların, emniyet mesajı iletiminde OÖÇ için önemli olmaları sebebiyle, OÖEK güvenli bir yuva olarak kabul edilebilir (Şener, 2001, s.74).

Okul öncesi yılların en çarpıcı değişimlerinden biri, OÖÇ'un kendi davranışlarını düzenlemedeki giderek artan yeteneğidir. Okul öncesi çocukları yavaş yavaş tembihlere uyma, çekici fakat istenmeyen ya da yasak davranışlardan sakınma, zevkleri erteleme, dışsal standartlara göre davranabilmede daha iyi duruma gelirler. Öğretmenler çocukların otokontrol çabalarını, öğrenme mekanının kural ve

prosedürlerinin izlenmesini kolaylaştıran bir fiziksel çevre tasarlayarak, destekleyebilirler (Marion, 1981, s.45).

Küçük çocukların dikkatlerinin kısa dönemli olduğu bilinir. Araştırmalar, dikkat aralığının yapılan aktiviteye, kullanılan araçların karmaşıklığına, ortamın organizasyonuna bağlı olduğunu göstermektedir. Çocukların dikkat aralıkları değişkendir. Öğrenme mekanlarını karmaşık araçlar sağlanarak, yüksek kalitede bir mekan elde etmek için organize etmek, katılım oranını artırılabilir (Şener, 2001,s.75).

Çocuk oyun alanları, özellikle çocukların eğilim ve beklentileri göz önüne alınarak, yer seçimi, zemin kaplamaları, bitkilendirme, güvenlik vb. gibi plânlama ve tasarım ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Ayrıca tasarımlar, çeşitli yaş grupları ve engelli çocuklar da göz önüne alınarak yapılmalıdır. Tasarım sürecinde çocukların fikirlerini alarak hareket etmek, oyun alanlarının daha kullanışlı ve yararlı olmasını sağlayacaktır (Tekkaya, 2001, s.33).

1.1.3. Okul Öncesi Kurumlarda Dış Mekan Eğitim Araçları ve Donatım

0-6 yaş çocuğunun öğrenme aracı oyundur. Çocuğun on iki çeşit oyun aktivitesi saptanmıştır. Heseltine'ye göre bunlar;

- ✓ Amaçsız vücut dinlendirme (oturma, konuşma, yürüme gibi),
- ✓ amaçlı vücut dinlendirme (okuma, kart oyunları, bebekle oynama gibi),
- ✓ amaçlı hareket (A dan B ye yürüme, bisiklete binme gibi),
- ✓ araçsız hareket (koşma, saklanma, elim sende oyunu gibi),
- ✓ araçlı hareket (bisiklet, paten gibi),
- ✓ sabit çevre donanımıyla hareket (duvarda yürüme, çite tırmanma gibi),
- ✓ sabit oyun donanımıyla hareket (salıncak, tırmanma, kaydırak gibi),
- ✓ top oyunu, taklit ve rol oyunları, temel malzemelerle aktivite (kum ve su gibi),
- ✓ hayvanlar ve bitkilerle oyun,
- ✓ saldırı oyunlarıdır.

Bu aktiviteler oyun donanımı ve oyun alanı tasarımıyla azaltılabilir ya da çoğaltılabilir. Oyun aracı, donanımı ya da strüktürü, çocuğun oyun aktivitesini başlatacak nitelikte olmalıdır (Heseltine, 1987, s.11).

Oyunun oyun araçlarındaki gelişimi; işlevsel oyun, teknik oyun ve sosyal oyun şeklindedir. Oyun araçlarının, donanımının başlıca işlevi oyun konusunda çocuğun gelişimine yardımcı olmasıdır (McGraw-Hill, 1992, s.10).

Davranış örüntüleri üzerine araştırmalar, oyun alanlarında oturma ve konuşmanın başlıca işlevlerden olduğunu gösterir. Oturma alanları çocukların dış mekân aktivitelerinin dörtte biri oranındadır (Tekkaya, 2001, s.34).

1.1.4. Dış Mekan Özelliklerinin 0-6 Yaş Çocuk Gelişimindeki Önemi

Fiziksel çevrenin çocuk gelişimine potansiyel etkisi zamanla anlaşılacak, çocuk gelişimi ile fiziksel çevre etmenleri arasında bağlantılar araştırılmaya başlanmıştır. Çevresel psikolojinin, kuram ve araştırmaları ile ilgili, çevre psikologları tarafından göz önünde bulundurulmuş iki önemli konu Proshansky ve arkadaşlarına göre şunlardır:

- Çocuğun büyüme ve gelişiminde, ortamın hangi fiziksel özelliklerinin etkili olduğu, çocuğun içinde büyüdüğü fiziksel ortamlardan hangi yollarla anlam, amaç, biçim ve yapıyı çıkarttığı,
- Fiziksel ortamların çocuğu nasıl etkilediği ve biçimlendirdiği, çocuğun büyümesinde ve gelişiminin sürekliliğinde önemli bir etken olduğudur (Proshansky ve Fabian,1987, s.24).

Tasarımın OÖÇ gelişimi ve ihtiyaçlarına uygun olarak yapılmasının, çocuk bakımı ve gelişimi gibi aktivitelerin yer aldığı OÖEK'lerinin çevresel niteliğini etkileyecek en önemli etken olması sebebi ile tasarım süreci, erken çocukluk çağı literatüründe belirtildiği üzere, OÖÇ'lerin gelişimsel ihtiyaçlarına mekansal anlamda cevap verecek bir okul öncesi eğitim programı hazırlanmasını gerektirmektedir. OÖÇ'lar tüm bedenlerini mekan içinde güvenli bir biçimde hareket ettirmeyi başardıklarında, zihinlerinde kendileri hakkında kavram geliştirirler. Bedensel hareket, aynı zamanda kavramların gelişimi için de temel oluşturur. OÖÇ'un gün boyu içinde yaşayıp etkileşim içinde olduğu OÖEK ve fiziksel çevresinin niteliği, iç ve dış mekanların organizasyonu, sürekliliği, OÖÇ'un mekansal deneyimi ve

öğrenmesi sonucunda gerçekleşen gelişimi için üzerinde önemle durulması gereken unsurdur (Şener, 2001, s. 28).

Okulöncesi dönemdeki çocuklar meraklı, araştırmacı, hayal güçleri kuvvetli ve sorgulayıcıdır. Bu nedenle çocukların bu yöndeki gelişimlerini desteklemek amacıyla, onların araştırabilecekleri, meraklarını giderebilecekleri, neden sonuç ilişkisini görebilecekleri, çeşitli fikirler öne sürerek tahminlerde bulunabilecekleri fırsatlar verilmeli ve bu yönde eğitim ortamları hazırlanmalıdır. Öğrenme ortamı, OÖÇ'ların aktivitelerini teşvik eden ve onları bağımsız seçimler yapmaya çağıran bir biçimde organize edilmelidir. (Beaty, 1988, s.40).

1.2. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE KAZALAR

1.2.1. Kazalar

Kaza:"Önceden planlanmayan ve öngörülemeyen bir zamanda ortaya çıkan, can ve mal kaybı ile sonuçlanan kötü olay" veya "Bilinen yanlış davranış ve ihmaller ya da nedenler zincirinin son halkası olup daha önce alınacak önlemlerle kaçınılabılır ve korunulabilir bir olay" olarak tanımlanmaktadır (Kıran ve diğ., 2001, s.15).

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere kazaların en belirgin özelliği; beklenmedik yerde, beklenmedik şekilde ve beklenmedik şiddette olmasıdır (Tümerdem, 1992, s.544).

Kazalar tüm toplumlarda sağlık sorunları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tahminlerine göre, dünyada her yıl 3.5 milyon kişi kaza ve şiddetten doğan yaralanmalar sonucu hayatını kaybetmektedir (Bertan ve diğ., 1997, s.462).

Kazaların ortaya çıkmasında oldukça önemli olan bireysel faktörler Erkal'a göre şunlardır:

- Psikolojik Faktörler
- Fizyolojik Faktörler
- Eğitime İlişkin Faktörler

Psikolojik faktörler; korku, heyecan, unutkanlık, üzüntü, sinirlilik ve bunalım halleri, insanların kaza olasılığının az olduğuna inanmaları, zaman kazanmak ve daha az enerji harcamak için acele ve dikkatsizce yanlış davranışlarda bulunulması, karar verme biçiminde yanılmalar, tehlikelerin zamanında anlaşılamaması, dikkatin belli bir noktada toplanıp sürdürülememesi gibi nedenler kazalara uğramaya yol açan faktörlerdir.

Fizyolojik faktörler; bireyin yaşı ile kazalara maruz kalma durumu yakından ilişkilidir. Ölümle sonuçlanan ev kazaları daha çok yaşamın ilk yıllarında ve ileri yaşlarda görülmektedir.

Eğitime ilişkin faktörler; kazaların oluş nedenlerine ve kazalara karşı korunmaya ilişkin bilgi ve eğitim eksikliği, yapılan iş konusunda deneyimsizlik önemlidir (Erkal, 1992, s.4).

Her ne kadar, kazalar beklenilmeyen olay olarak tanımlanırsa da kazaların çoğu sosyal bir varlık olan insanın tabiatı ve yakın fiziksel çevresiyle etkileşimindeki aksaklıklar sonucu meydana gelmektedir (Erkal, 1992, s.8).

Dünya genelinde kaza sonucu ölüm oranı 1- 4 yaş arasında % 23.5, 5-14 yaş arasında ise %15'tir. Bu kazaların önemli bir kısmı ev içi kazalardır. Sıfır-üç yaş arası çocuklarda görülen kazaların % 40-60'ı evde gerçekleşmektedir (Yüksel, 2004, www.0-18.org)

Bir yaşından büyük çocuklarda ölüme yol açan nedenler arasında kazalar ilk sıradadır. Kazalar her yıl 10 bin çocukta kalıcı sakatlıklara yol açmaktadır. Bir yaşından sonra çocuklarda en çok ölüm nedeni olan yaralanma, incinme olarak isimlendirilen olaylar, çocuk ölüm ve sakatlıklarının önlenabilir en önemli nedenlerindendir (Uzel, 2005, www.thehealthnews.org).

1.2.2. Çocukların Korunması ve Çocukluk Kazaları

Çocukluk çağı kazaları ülkenin gelişmişlik düzeyi ne olursa olsun en önemli halk sağlığı sorunlarından biridir (Şahin, 1994, s.5). DİE'nin 2001 yılı kayıtlarına göre 1-4 yaş grubu çocuk ölüm nedenleri arasında kazalar 4. sırada yer almaktadır. Bebek ölümlerinin de %30'u kazaya bağlı travmalar (yaralanmalar) nedeniyledir (www.die.gov.tr).

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) “Sürdürülebilir Kalkınmada Sağlık ve Çevre – Dünya Zirvesinden 5 Yıl Sonra” adlı çalışmasına göre, kazadan kaynaklanan yaralanmalar- trafik kazaları, boğulma, yanma ve zehirlenmeler dahil bir yıl içinde beş yaşından küçük 400.000 çocuğun ölmesine neden olmaktadır (DSÖ/123, 2002).

Yaşama hakkı kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü koruyabilmesi ve varlığının çeşitli etkilerle bozulabilmesine engel olabilmesi hakkıdır. Çocuk bulunduğu çevrede insan olarak varlığını geliştirmek, her türlü istismar ve ihmalden korunmak, eğitim, sağlık, oyun oynamak, ruhsal gereksinimlerini gidermek hakkına sahiptir. Çocuklara birincil önceliğin verilmesi ilkesinin temeli ise, insanların zihinsel ve bedensel gelişiminin önemli bir bölümünün yaşamın ilk yıllarında gerçekleşmiş olmasıdır. Çocuğun zihinsel ve bedensel gelişiminin normal bir seyir izleyebilmesi ve genetik potansiyelinin tam olarak gerçekleşebilmesi açısından bu yıllar çok önemlidir. Eğer bu gelişme sürecindeki çeşitli aşamalar uygun zamanda tamamlanmazsa, büyüme ve gelişme süreci içinde kalıcı zararlar ortaya çıkabilir (UNİCEF, 2000, s.17).

Çocuk, çevresini merak ettiği için her şeyi bilmek, öğrenmek, dokunmak, tatmak ister. Neyin tehlikeli, neyin zararlı olduğunu bilmez. 0-6 yaştaki çocuklar “keşfetmeye” başlamış olmaları nedeniyle anne- baba ve bakıcılar çocuklar için güvenli ortam sağlamalıdır. Bu kişiler çocuklara çabuk ve tutarlı tepkiler yoluyla ne şekilde davranacağını öğretmeye başlayabilirler (Myers, 1998, s. 62).

Minik kaşifler çevrelerini tanımaya ve anlamaya çalışırlar ama tehlikelerin farkında olmazlar. Bu nedenle bilmeden kazaları bir bakıma davet ederler. Bu

nedenle çocukluk çağı kazaları en çok 1-4 yaşları arasında görülmektedir. 1-4 yaş okulöncesi çocuğu çevresini incelemeye, keşfetmeye çok meraklıdır. Bütün aktiviteleri ile potansiyel bir tehlike oluşturmaktadır (Manciaux ve diğ. 1998, s.109).

Genel olarak yetersiz korunan çocuklar doğrudan doğruya kaza tehlikesi altındadırlar. Gelişme süreci içindeki çocuk, kendi bilişsel ve fiziksel kontrolü dışında, yetişkine bağımlı olduğu durumlarla sıklıkla karşılaşır. Yetersiz korunmanın bu gibi tehlikeleri yanında daha başka etkileri de vardır. Örneğin, çocuğun gelişiminde daha karmaşık şekillenmelerin (configuration) özümlemesinde bir sıra vardır. Piaget, hacim konumunun (conservation), ağırlık ve miktar konumundan sonra geliştiğini saptamıştır. Bu gelişimsel sıra nedeniyle çocuğun yetişkine salt korunma açısından değil, aynı zamanda bulunduğu gelişim düzeyine uygun çevrenin sağlanması yönünden de bağımlıdır. Çocuğun gelişimsel düzeyine göre çok karmaşık uyarıcılara yönelmesi tehlike öğeleri içerir. Yetersiz korunma durumundaki çocuklar, kendi fiziksel ve bilişsel gelişim düzeylerine uygun olmayan çevrelerde tehlikelere açıktırlar (Başaran, 1981, s.18).

Çocuğun karşılaşacağı tehlikeler, çocuğun büyümesi ve gelişmesi ile değişecektir. Çocuğun gelişim aşamalarının temel özelliklerinin, fiziksel ve zihinsel gelişim aşamalarının özelliklerinin bilinmesi ile yaşa göre potansiyel tehlikeler ve çocuklar için güvenli olmayan durumlar tahmin edilebilir ve önlenabilir. Çocuk istismarı da kaza için önemli bir boyut olarak gözümüze çarpmaktadır. İstismar sadece çocuğa karşı fiziksel, cinsel ve duygusal istismardan ibaret değildir. Çocuk istismarında 4. sırada sayabileceğimiz ihmal de dikkati çekmeyen ama önemli istismarlardan birisidir. Bu çocuğa bakmakla yükümlü kişinin bu yükümlülüğünü yerine getirmemesi, çocuğu fiziksel ya da duygusal olarak ihmal etmesidir. İhmal sonucu da kazalar meydana gelmektedir (Başaran, 1981, s.12).

0-6 yaşlar, pek çok davranış ve alışkanlığın temelini atıldığı yılları kapsar. Bu yaş grubundaki çocukların bireysel özelliklerini ve gelişim süreçlerini bilmek, çevre ile ilgili değer, tutum ve davranışlarını daha iyi anlamak, dolayısıyla tasarımı yönlendirmek açısından önemlidir. 0-6 yaş çocukluk dönemi, çocuğun hayatında çok

önemli bir dönemdir. Çocukların güvenlikle ilgili davranışı da bu dönemde şekillenir. Çocuklardaki kazanın oluş şekli ve tipleri yaşla değiştiği gibi bu değişikliğin de çocuğun yaşına uygun fizik, sosyal ve hareket gelişim düzeyi ile ilgisi vardır (www.kidssafe-t.com).

Çocukluk kazalarının %60'ı bahçe oyun ekipmanı (araçları) ile ilgili kazalardır. Dünya'da ve ülkemizde fiziksel mekandan kaynaklanan özellikle ev kazaları, okulöncesi 0-6 yaş döneminde çeşitli yaralanmalara, sakatlanmalara ve ölümlere neden olması açısından önemle üzerinde durulması gereken bir konudur. Uzel, 1 yaşından büyük çocuklarda ölüme yol açan nedenler arasında kazaların ilk sıralarda olduğunu, basit önlemlerle önüne geçilebilecek kazalardan büyük ölçüde erişkinlerin sorumlu olduğunu belirtmiştir (Uzel, 2005, www.thehealthnews.org).

1.2.3. Okul Öncesi Dönemde Kazaya Yatkınlık

Kaza yatkınlığı (accident proneness) olarak adlandırılan kavramın ortaya çıkışı, bazı yetişkin ve çocuklarda görülen kaza sıklığına dayanmaktadır. Kaza yatkınlığı ve kaza tekrarlama birbirinden ayrı anlamlar ifade etmektedir (Başaran, 1981, s.6).

Psikoanalitik yaklaşım, ruhsal savruluk (Parapraxes) adı verilen dil ve yazı sürçmesi, eşyaları koyduğu yeri unutma, kazalara neden olma gibi durumların bilinç dışı çatışmalardan kaynaklandığını varsayar. Psikoanalitik yaklaşım, dil ve yazı sürçmeleri, unutkanlık gibi olayları incelediği yöntemlerle kazaları da incelemektedir. Birçok durumda, bu analizler çocukluk dönemi çatışmalarıyla, geçirilen kaza arasındaki ilişkiye göre değerlendirilmektedir Gibson, kazalarda dış nedenleri bilgi gösteren uyarıcıların yetersiz düzenlenmesine bağlamaktadır. İç nedenler olarak algılama yetersizliği ile tepki yetersizliği sorumlu tutulmaktadır (Başaran, 1981, s.8).

Çocuğa ilişkin riskler yaş, cinsiyet, fiziksel yapı özellikleri, gelişim düzeyi, psikososyal yapıdır. Kazaların, üç yaşına kadar daha fazla görülmesi, ilk 18 ay içinde en sık olmasının nedeni çocuğun yürümeye başlaması ile bağımsız hareket özelliği kazanması, ancak becerisi tam olmadığından düşme ve zehirlenmelerde artışlar olmasıdır. Ailelerin çocuk yetiştirme biçimleri ve kültürleri, erkek çocukların daha girişken kız çocukların daha sakin olması etkenler arasındadır. Küçük çocukların görme ve işitme alanları, erişkinlerin yarısı kadardır ve dikkatleri çabuk dağılır. Motor becerilerinin az olması, acıkma, susama, yorgunluk durumları da kaza riskini artırır (Şahin, 1994, s.14).

Kazaya uğrayan çocuklar genellikle küçük yaşlardadır ve kendilerini kazadan koruma konusunda erişkine bağımlıdır. Daha hareketli ve araştırmacı olan erkek çocuklar kazalara daha açıktır. Çocuğun aç veya huzursuz olduğu durumlarda daha çok kazaya maruz kaldığı bilinmektedir. Bu gibi durumlarda kaza riskinin fazla olduğunu bilmek ve daha dikkatli davranmak gerekir (Şahin, 1994, s.13).

Kazalar, gelişim ve çocuk yetiştirme yöntemlerine göre de incelenmektedir. Çocuk yetiştirme ile ilgili uygulamalarda, davranış kuramlarının herhangi bir alana uygulandığı gibi kazalardan korunma davranışlarına uygulanması mantıksaldır. Anne, baba veya yerine geçen yetişkinler çocuklarının bebeklik döneminde kazalardan korunmasında doğrudan doğruya sorumludurlar. Ancak gelişmekte olan çocuk çevreye yöneldikçe, çevre ile etkileşimi fazlalaştıkça anne babanın doğrudan sorumluluğu bir yandan azalırken, diğer yandan daha ustaca bir etkinliği gerekli kılmaktadır (Başaran, 1981, s.9).

Kaza yatkınlığı olan çocuklarda, engellenmenin yarattığı saldırganlık dürtüsü daha fazladır. Aşırı korunmada tehlikelidir. Deutsch, bu tehlikeleri gelişimsel düzeyle ilgili görmektedir. Aşırı korunan çocuklar ufak yaşlarda, gelişim düzeyine uygun sebep sonuç ilişkilerini, somut manipulasyonlarla öğrenmede daha fazla sınırlandırılmış olabilirler. Bu nedenle, ufak yaşlarda ciddi yaralanmaların, aşırı korunan çocuklarda daha fazla görülme olasılığı olduğu belirtilmektedir (Akt. Başaran, 1981, s.13).

Aileye İlişkin Riskler: Aileye ilişkin risk etmenleri; anne babanın yaşı, eğitim düzeyi, ailenin içinde yaşadığı fiziksel ortam ve coğrafi bölge, aile bireylerinin fazla olması, psikososyal yapı, sosyo ekonomik düzey ve göçlerdir. Anne yaşının küçük olması, annenin sınırlı eğitim alması kaza riskini artırır. Aile eğitim düzeyinin yetersizliği, ailenin genişliği özellikle küçük yaştaki çocuklarda kazalardan korunmayı güçleştiren etkindir (Şahin,1994, s.11).

Kaza ile karşılaşma olasılığı çocuk ve aile yapısının özelliklerine göre değişir. Bazı özellikler çocukları ve aileyi kazalara karşı riskli kılar. Bu faktörlerin bilinen etkilerinin azaltılması için özen gösterilmesi, kazalardan korunmada en önemli ilkedir. Ayrıca ailelerin normal yaşam koşullarının değiştiği, ölüm, hastalık, eve misafir gelme, hafta sonu gibi durumlarda kazalar daha sık görülmektedir. Anne babanın yorgun, dikkatsiz, dalgın, unutkan, üzüntülü, stresli olması, ailenin ev kazaları konusundaki bilgisizliği gibi etmenler, çocukların kaza ile karşı karşıya kalmalarında önemli bir faktördür (Şahin, 1994, s.13).

Cinsiyet: Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre, her çeşit kazada cinsiyete ait özelliklerin dikkat çektiği ve erkek çocukların kızlardan daha çok kaza ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Erkek çocuklarda hareketliliğin daha fazla oluşu ve kızların hareket kontrolünde daha önde olmaları, erkek çocuklarda yaralanma olasılığını artırır. Ayrıca doğuştan itibaren kız çocuklarının daha çok korunma tutumu içinde büyütülmesinin yanı sıra erkek çocuklarının daha aktif olma olanağının aileler tarafından sağlanması da erkek çocuklarda kaza riskini artırmaktadır. Ev kazalarına erkek çocuklar daha fazla maruz kalmaktadır (Yüksel, 2004, www.0-18.org).

Çocukların cinsiyetine göre kaza ve yaralanmalar; erkek çocuklarında kesici-batıcı yaralanmalar %43.1 ile ilk sırada yer alırken, kızlarda ilk sırayı %33.7 ile düşmeler almaktadır. Kaza ve yaralanma geçirmiş çocukların %60'ının erkek çocuklar olduğu belirlenmiştir. Kaza ve yaralanmaların tipleri ile çocukların cinsiyeti arasındaki ilişki istatistiksel olarak da anlamlı bulunmuştur (Tengilimoğlu, 1993, s.3).

Fizyolojik ve psikolojik özellikler: Çocuğun görme ve işitme yeteneklerinin tam olarak gelişmemesi, iki uyarıyı aynı anda algılayamamaları, fiziksel ve zihinsel özürlülük, çocuğun aç, uykusuz, yorgun ve hasta olması gibi özelliklerin yanı sıra dikkatlerinin çok çabuk dağılması gibi nedenler kazaya yol açabilmektedir. Ayrıca çocuğun kişiliği de kazaya eğilimi etkiler; zeki, aktif, meraklı çocuklar, az meraklı, pasif çocuklara oranla daha fazla kazayla karşı karşıya kalırlar. Çocuğun psikososyal yapısı önemli bir etmendir ve düşünmeden hareket etme, bilinç dağınıklığı, kardeşi kıskanma kazaları artırır (Kavaklı ve diğ., 2003, s. 22).

Kalkan'a göre çocukların hem fiziksel hem zihinsel gelişimlerine bakılacak olunursa kazaya yatkınlık nedenleri şu şekilde sıralanabilir.

İşlem öncesi dönem olan 0-6 yaşta; insan düşüncesinde *animizm özelliği* ağır basmaktadır. Animizm kısaca doğadaki cansız nesnelere de canlı imiş gibi davranmak olarak tanımlanabilir. Çocuk oyuncak köpeğine nasıl davranıyorsa gerçek köpeğe de öyle davranır. Hayvanların canlı olduklarını ve canlarının acıyabileceğini düşünemez. Aynı durum diğer canlılar içinde geçerlidir. Etrafında gördüğü şiddet olaylarını uygulamak isteği ile o davranışları taklit edebilir. Taklit sırasında ölüm ve sakatlanmalarla sonuçlanan istenmeyen kazalar meydana gelir.

Hareket Etme isteği ve Düşüncesiz Davranış: Çocuklar koşmak, atlamak ve bir yere tırmanmak isterler. Bu durum kaza tehlikesini artırır. Çocukların dürtüleri yetişkinlerden farklıdır. Yolun öte tarafında ilginç bir şey gören çocuk, öğrendiği trafik kurallarını bir an için unuttur ve dikkatsiz bir şekilde yola atılabilir. Trafik kurallarına dikkat eden bir çocuk bile, yoğun ve karmaşık bir trafikte korkuya kapılarak panik içinde hatalı hareketler yapabilir.

Görme, Duyma ve Boy Durumu: Yetişkinlere göre çocukların görme açıları daha dardır ve sesin geldiği yönü saptamaları da daha zordur. Bu nedenlerle yakına bakarken aynı anda uzağı göremez ve sesin geldiği yönde yanılabilirler.

Trafik işaretlerini Anlamamak ya da Ayıramamak: Çocukların beyinsel gelişmeleri henüz tamamlanmadığından, kimi işaretleri anlamamaları doğaldır. Ayrıca, çocukların yaklaşık dörtte biri sağ ve sol ayrımı yapamazlar. Çocuklar birkaç hareketi aynı anda ve eşgüdümlü olarak yapamamakta ve belli bir anda sadece bir hareket yapabilmektedirler. Yani ya görür, ya işitir ya da karar verirler (Kalkan, 2002, www.bsm.gov.tr).

Çocukların gittikçe daha karmaşık hale gelen hareket etme, düşünme, hissetme ve başkalarıyla ilişki kurma düzeyleri ile başetmeyi öğrenmekte oldukları, hayat boyu süren bir insani gelişim sürecinin odağında konumlanır. Bu tür gelişim, basit davranışlardan karmaşık davranışlara, bağımlı davranışlardan özerk

davranışlara ilerlemeyi, yol almayı içine alır. Gelişmeyle birlikte, çocuk belirli bir ortamda daha iyi bir şekilde işlev gösterebilir, yeni ortamlara uyum sağlayabilir ve içinde yaşadığı ortamı değiştirebilir. Çocuğun gelişimi ne kadar çok ilerlemişse, o çocuğun hayat içinde karşılaşılan olaylara faal olarak katılımında bulunma ve dünyayı değiştirme iktidarına sahip hale gelme potansiyeli de o derece artar. Bir çocuğun tüm boyutlarıyla gelişimine gösterilecek dikkat, hayatta kalma ve büyümenin artmasına yardımcı olabilir, hatta gelişimi ve hayat kalitesini de yükseltebilir (Myers, 1998, s. 66).

Koşumcu'nun ifadesine göre çocuklardaki fizyolojik farklılıklara bakacak olursak;

- Çocukların derisi incedir ciltaltı yağ dokusu yok denecek kadar azdır. Bu nedenle hipotermi riski yüksektir ve bu durum ortam sıcaklığı ile direkt bağlantılıdır. Isı regülasyonunun tamamlanması 10 yaşlarına kadar devam eder. Bu yaş grubu uzun süreli güneşte kalma gibi durumlarda güneş çarpması, şok ile karşılaşılabilir. Çocukların kurumlarda dışarı çıkma ve kalma süreleri hesaplanırken bu özellik göz önünde tutulmalıdır.
- Çocukların akciğer sistemleri aslında doğumu takip eden aylarda oldukça iyi gelişir. Fakat hızlı büyüme dönemi diyebileceğimiz 4 yaş altında artmış vazifesi nedeni ile akciğerlerin yedek kapasitesi düşüktür. Yine bebeklerde toraksın genişleme yeteneği kısıtlı, hava yolları dar ve tıkanmaya eğilimli, yutma fonksiyonları gelişmemiş olduğundan aspirasyon riski yüksektir. Bu yaş grubu çocuklarda yabancı cisim aspirasyonu ve boğulmalar bu nedenle daha sık görülür.
- 6 yaş altında travmaya böbrek cevabı gelişmemiştir. Hem dehidratasyon hem de sıvı yüklemeye karşı hassastır. Çocukların ihtiyacı olan sıvıları yeterli alması sağlanmalıdır. Küçük çocuklarda sıvı yüklemesi ödem, yetersiz sıvı verilmesi de metabolik problem demektir. Şoka neden olabilir.
- Organlar ve vücut oranları farklıdır. Örnek olarak kafa travmaları çocuklarda başlıca ölüm nedenidir. Çocuklarda baş, erişkinlerle kıyaslırsak vücuda göre daha büyüktür. Bu nedenle ezici travmalarda daha büyük bir hedef olur. Görülme oranı travmaların 3 / 4'üne kadar çıkabilmektedir. Düşme, çarpma ve boğulmaların görülme sıklığını artıran bir durumdur. Çocuk dengesini sağlamakta zorlanır, kendini koruyamaması nedeniyle ölümcüllük oranının yüksek olduğu bilinmektedir (Koşumcu, 2005, www.tccd.org).

1.2.4. Yaş Gruplarına Göre Kazaya Yatkınlık Nedenleri

2 - 3 YAŞ: İki yaş çocuğu en iyi şekilde koklama, tatma, dokunma, duyma ve görme duyuları yoluyla öğrenebilir. Çok meraklıdırlar ve her şeyi araştırıp keşfetmek isterler. Çok cesaretlidirler ve onların bu araştırmacı doğaları yetişkinleri korkutabilir. Bu nedenle, kısıtlanmaksızın denetlenmeleri gerekebilir. Dikkat süreleri 2-5 dakika gibi çok kısadır. Ancak bir şey onlara çok ilginç gelirse daha uzun bir süre etkinliğe katılabilirler.

3 - 4 YAŞ: Büyük ve küçük kas aktivitelerinde daha başarılı, daha fazla kontrole sahiptirler. Daha istekli, ilgili arkadaş canlısı ve daha bağımsızdırlar. Dikkat süreleri hala çok kısadır. Su köşesi aktivitelerinden hoşlanırlar. Merdivenleri tek adımlarla çıkabilir. Tek ayak üzerinde durabilir zıplar; parmak uçlarında yürüme denemeleri yapar. Koşmayı daha iyi becerir; köşeleri rahatlıkla döner, hızını artırabilir ve azaltabilir. Zaman zaman tökezlenir ve düşer. Uygun olan ve olmayan davranışlarıyla ilgili tepkileri anlayabilir; bunlara göre kendini yöneltebilir.

4- 5 YAŞ: El becerileri daha gelişmiştir. Daire ve kare şekillerini kopya edebilir. Blok ve dramatizasyon köşelerinde oynamaktan çok büyük zevk alır. Koşmada daha güvenlidir. Bir bacak üzerinde daha uzun süre dengede durabilir. Sekemez; bu beceri 5 yaşına doğru görülür. Top yakalamada becerisi artmıştır. El-göz işbirliği gelişmiştir.

5- 6 YAŞ: Motor becerileri daha gelişmekle birlikte harf ve sayıları ters yazabilir. Dikkat süreleri artmakla birlikte yetişkine oranla hala çok kısadır. Koşma, sekme ve atlamada vücut hareketleri tam bir denge içindedir. Küçük kas gelişimi ileri düzeydedir. Kalem rahatlıkla kullanabilir (www.cocuksagligi.com).

1.2.5. Fiziksel Şartlardan Dolayı Kazaya Yatkınlık

Çocuklar, kendilerini diğer insanlardan olduğu gibi fiziksel çevreden de farklı olarak görmeyi öğrenirler ve bunu çeşitli nesneler, mekanlar ile olan ilişkilerini öğrenerek yaparlar. Belirli mekanlar ve yerler “ait oldukları”, tanıdık oldukları, yararlı ve kontrol edilebilir oldukları için “kendine aitlik” duygusunun bütünlüğünü ve bunun tanımını anlamasını sağlar (Proshansky ve Fabian, 1987, s.30).

Mekan kimliğinin gelişimi, çocuğun sadece tanıdık nesneleri, yerleri, mekanları ve bunları diğer insanlarla paylaşmayı öğrenmesini değil, ayrıca bunları nasıl kullanacağını bilmesini gerektirir. Öğrenme mekanındaki eşyaların nerede olduğuna dair mevcut bilgiler, çocuklara güven ve kontrol hissi verir. Kötü

düzenlenmiş öğrenme mekanları belirsiz mesajlar vererek, zararlı davranışlara neden olabilir. Bu durum kazaya yatkınlığı da gösterir. Bu öğretmenin verimli çalışmasını düşürücü bir faktör olarak da değerlendirilebilir. (Başaran, 1981. s.11).

Diegest; kazaları önlemede şu 4 noktanın önemli olduğunu belirtmektedir:

1. Oyun araçlarının yüksekliği
2. Yetersiz yer-zemin ekipmanı
3. Tehlike yaratan kırık araçlar
4. Düzenli ve uygun denetleme eksikliği

Güvenli oyun için bu kriterler gereklidir (Diegest, 1993, s.5).

Oyun alanlarının yapımı ve donanımı hakkında gerekli standartlar bugün mevcut değildir. Gerekli esnek altyapı ekipmanları tipik değildir. Yılmaz ve arkadaşları hasar ve ölüme neden olan tehlike durumları aşağıdaki gibi belirtmişlerdir:

- Aşırı yüksek donanım: yüksek çağılayan, tırmanma demirleri. Oyun bahçelerinde normalden yüksek yüzdelerde ciddi hasarlar rapor edilmiştir. 3 metre yükseklik çocukların düştüklerinde kaldırabilecekleri bir yüksekliktir. Tırmanma demirinde maximum yükseklik genç çocuklar için 1,2 metre, büyük çocuklar için 1,5 metredir.
- Çocuk başına yetersiz bölge düşmesi: çevredeki ekipmanlar, yüzeyin esnek olması ve kullanılan malzemeler, çocuk başına düşen alan
- Çocuğun götürüldüğü oyun sahasının çakıl, taş ve benzeri şeylerden oluşması
- Oyun araçlarının güvenli ve sağlam olmaması, parçaları zarar görmüş ya da paslanmış olması
- Çocuğun kaydırdıktan yere indiği yerin uygun genişlikte olması
- Salıncağın oturağı plastik, kauçuk ya da başka yumuşak bir malzemeden olmalıdır. Tahta ya da metal gibi malzemeler çarptığında çocuğa zarar verebilir,
- Oyun araçlarında çocuğun düşmesini engellemek için kısa aralıklı korkuluklar olmaması (Yılmaz ve diğ. 2003, s.158).

Çocukluk kazaları konusunda çeşitli riskleri belirleyebilmek bir ustalıktır. Aileler ve öğretmenlerin hedef grup olduğu eğitim programları ve sağlık çalışmaları yapılmalıdır (Manciaux ve Romer, 1998, s.115).

1.3. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE KARŞILAŞILAN KAZA TÜRLERİ VE GÖRÜLME SIKLIĞI

Nazik; kazaları altı ana başlıkta toplamaktadır. Bunlar;

- ✓ araç kazaları (motorlu/motorsuz),
- ✓ kesici-batıcı (penetran) yaralanmalar,
- ✓ düşmeler,
- ✓ zehirlenmeler,
- ✓ yabancı cisim aspirasyonları,
- ✓ yanıklar olarak gruplanmıştır (Nazik, 1997,s.7).

Avrupa Bölgesi'nde 1-14 yaş arasında ölen her 10 çocuktan 3-4'ü yaralanmalar nedeniyle ölürken, bu nedenden kaynaklanan ölüm oranı doğu ve batı bölgelerinde çok değişiklik göstermektedir (DSÖ, 2002).

Okul öncesi çocukların karşılaştıkları kazaların büyük kısmı evde meydana gelmektedir. Ev kazalarında sık gelişen küçük yaralanmaların başında kesikler ve yüzeysel yırtılmalar gelir. Bunların %40'ı çocuklar oynarken oluşur (Şahin, 1994, s.15).

Çocukluk kazaları daha çok okulda, evde, bahçede, caddede olabilmektedir. Kazaların nedenlerinin ve bunları hazırlayıcı etmenlerin belirlenmesi koruyucu önlemler açısından önemlidir. Kaza kontrolünde sıklık verileri, kaza etkenlerine, kaza zamanına, etkenle sık karşılan risk gruplarına yönelik ek güvenlik önlemlerinin geliştirilmesine yardımcı olur (Kıran ve diğ. 2001, s.16).

1.3.1. Düşmeler Ve Yaralanmalar

0-6 yaş grubu çocuklarda düşmeler bebeklik döneminde salıncaktan, beşikten, koltuk ve masadan düşmelere, sandalyeden devrilmelere bağlı olarak meydana gelmektedir. Diğer tip kazalara göre yaralanmaların daha sıklıkla rastlandığı dikkati çekmektedir. Düşmelere bağlı en sık rastlanan yaralanma tipi kemik kırıklarıdır.

Bunlar kol ve bacaklarda meydana gelen kırıklar ile kaburgalarda ve kafatasında görülen kırıklardır (Şahin, 1994, s.11).

Çocukların başına gelen kazaların % 40'ı düşmedir. Düşmelerin %5'i ölümlle sonuçlanır. Çocukların kavrama yetenekleri ve tehlikeyi önleyecek vücut koordinasyonlarını henüz kazanmamış olmaları ve kaygan zeminde ani ve hızlı hareket etmeleri, eşyaların üzerine çıkmak istemeleri ve bunların üzerinden atlamaları düşmeye neden olan en önemli nedenlerdendir. Düşmelere bağlı en sık oluşan hasarlar ise kafa travmaları, kalça ve kaburga kırıklarıdır. Düşmeler merdivenden, raftan bir şey almaya çalışırken meydana gelir. Özellikle çocuklar oyun oynamak ve merak amacıyla bu şekilde hareket ederler. Merdivenlerin fiziksel şartları da oldukça önemlidir. Merdivenlerdeki ışıklandırmanın zayıf olması, sandalye kullanma, bozuk merdivenler düşme nedenidir. Pencereilerin açık unutulması ve pencere önünde engelin bulunmaması, beşiklerin bozuk veya yanlarının açık olması düşmeyi kolaylaştırır. Daha küçük yaş gruplarında ve küçüklerde en sık yukarıda sayılan beşik ya da sedir benzeri yerlerden düşmeye bağlı kafa travmalarına rastlanmaktadır (Şahin, 1994, s.11).

Yaralanmaların %61'ini oluşturan düşmelerin 3-6 yaşına kadar arttığı, 3-6 yaşta %36.9'unun gözleendiği, sonra yaşla birlikte azaldığı gösterilmiştir. Düşmeler en fazla ev eşyalarından düşme şeklindedir. Düşme kazalarının bir kısmı bahçede meydana gelmektedir (Şahin, 1994, s.12).

Düşmelerde yüksekten düşme olguları, kazalarda tüm olayların ancak %30 unu kapsamaktadır. Olayların büyük kısmı, zemindeki sorunlardan meydana gelen denge kaybına bağlı düşmelerdir. En sık görülen şekilleri bozuk yüzey, ıslak ya da kaygan ortamdan düşmek şeklindedir (Kıran ve diğ. 2001, s.15).

Birçok şekilde meydana gelen düşmeler sonucunda değişik sağlık sorunları ortaya çıkar. Bunlar; kırıklar, çıkıklar, burkulmalar, kafa yaralanmaları ve kanamalardır. Düşmenin olduğu yer ve şiddeti, meydana gelen yaralanmanın ciddiyetini etkiler (Nazik, 1997, s.8).

Düşme vakaları ihmal kapsamında değerlendirilmektedir. Çünkü çocukların yükseğe çıkmaması veya çıktığı zaman gerekli tedbirlerin alınması ebeveynin görevleri arasındadır. Mekan güvenliğinin sağlanması çocuğun yapabileceği bir faaliyet değildir. Özellikle 0-6 yaş çocuğu bu konuda yetişkine bağımlıdır (Yüksel, 2004, www.0-18.org).

1.3.2.Yabancı Cisim Yutma Ve Boğulma

Çocuklar için boğulma; tıkanma olgusu, suda boğulma, yabancı maddenin havayolunu tıkaması ve diğer mekanik tıkanmalar olmak üzere incelenebilir. Çocuğun ev içinde bilinçsizce etrafına bırakılan, eline tutuşturulan yutabileceği her şey birinci basamak tehlikeyi oluşturmaktadır. Çocuklarda solunum yollarına yabancı cisim kaçması tanısı ve tedavisi ile acil ve hayatı tehdit eden bir durumdur. Yabancı cisim aspirasyonlarının %80-85'i üç yaş öncesi dönemde görülür. Yabancı cisim aspirasyonu 1-3 yaş aralığında görülen ölümcül kazaların %7'sini oluşturur. Bir yılda görülen yabancı cisim aspirasyonuna bağlı ölümlerin yaklaşık yarısı altı ay ile dört yaş aralığında meydana gelmektedir (Tander ve diğ. 2003, s. 24).

Çocukların suda oynamayı sevmeleri, 4-5 yaşlarına kadar sudan korkmamaları, özellikle hiçbir tehlikenin farkında olmayan 1-3 yaş arası çocukların iç güdusel olarak su birikintilerine, havuzlara atlamaları onları boğulma riski ile karşı karşıya bırakmaktadır. Boğulma vakalarının çoğu, kaza sonucu evde banyo küvetine, leğene, kovaya, bahçede kuyuya ve havuza düşmeyle gerçekleşmektedir (Uzel, 2005, www.thehealthnews.org).

1.3.3. Zehirlenmeler

18 yaş altı her birey Çocuk Hakları Sözleşmesi 1.maddesine (27 Ocak 1995 tarihli ve 22184 sayılı kanun) göre çocuk kabul edilmektedir. Çocuklar yapısal gelişim açısından erişkinlere göre daha hassas olduklarından korunmaya

muhtaçtırlar. Çocukluk çağı travmalarından biri de zehirlenmelerdir ve sık olarak karşılaşılmaktadır (Karapirli ve diğ. 2005, www.medicine.ankara.edu.tr).

Zehirlenmeler emekleme çağı ile 5 yaş arası çocuklarda sık görülen ev kazasıdır. Bu yaş grubu çocuklarda fazla merak, öğrenme isteği, buldukları her şeyi ağızlarına götürme ve büyükleri taklit söz konusudur. Çocuklarda zehirlenmeler, sıklıkla yalnızken evde ya da sokakta buldukları ilaçları şeker olarak algılayıp yemeleri ile oluşur (Kıran ve diğ. 2001, s.16).

Sağlık Bakanlığı Gıda güvenliği laboratuvarlar Daire Başkanlığı gıda zehirlenme istatistiklerine göre 1999 yılı içindeki toplam gıda zehirlenme olgularının % 35'i çocukluk çağındadır. Zehirlenmeler konusunda yapılan çalışmalarında göstermiş olduğu en önemli neden ülkemizde zararlı etkenlerden korunmaya muhtaç olan çocukların zehirlenme olgularında daha çok erişkinlerin dikkatsizlik ve tedbirsizlikleri sonucu öldüklerini ortaya koymaktadır (www.saglik.gov.tr)

1.3.4. Trafik Kazaları

Trafik kazaları özellikle 5-24 yaş grubu kişilerin sağlığını etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, çocukların trafik içinde kendilerini idare edebilecek yeterlilikte olmadıklarını belirtmektedir. Çocukların spontan davranışları 9 yaşına kadar yeterli gelişmediğinden, tehlikeli durumları farketmekte zorlanabilirler, sokak ve caddelerde oynayabilirler, trafik kurallarını unutup dikkatlerini çeken nesneye yönelebilir, yollara aniden fırlayabilirler. Çocuklar kolayca korku duyabilirler. Çocukların görme alanları yetişkinlere göre dardır, aynı anda birden fazla nesneye yoğunlaşamazlar. Sesin geldiği yönü belirlemede güçlük çekebilirler. Bu nedenlerle trafik kazalarına uğrama olasılığı çocuklarda yüksektir. Ülkemizde sık görülen trafik kazalarında yılda kazaya uğrayan yaklaşık 44.209 yayanın %46'sını okul öncesi dönemdeki çocuklar oluşturur (Şahin, 1994, s. 19).

Yoğun trafiğin olduğu yollara yakın yaşayan çocuklar ise daha تنها sokaklarda yaşayan çocuklara göre iki kat daha fazla solunum yolları hastalıklarına yakalanma riski taşımaktadırlar. Aynı zamanda yüksek sese maruz kalan bu

çocukların okuma alışkanlığı edinme, dikkat toplama ve problem çözme yeteneklerinde bozukluklar oluşmaktadır (DSÖ 02/2002).

1.3.5. Oyuncak Kazaları

Oyuncaklar amaçlarının dışında kullanıldıklarında ya da çocuğun yaşının oyuncak için uygun olmadığı durumlarda, zarar verici bir hale gelebilirler. 1998'de, A.B.D.'de hastanelerin acil servislerine 14 yaş ve altındaki çocukların oluşturduğu, oyunculardan kaynaklanan 121,500 başvuru kaydedilmiştir. Bu vakaların, %60'ını, 4 yaş ve altındaki grup oluşturmaktadır. Vakaların büyük çoğunluğu, önemli derecede tıbbi müdahale gerektirmezken, oyuncak kazalarının neden olduğu birçok ciddi yaralanma ve ölüm olayının varlığı unutulmamalıdır. Ayrıca, bu vakaların yol açtığı mali yük, her yıl milyon dolarlarla ifade edilmektedir (www.minocw.nl).

Nedenler, genelde çocuklardan kaynaklanmakla birlikte, yetişkinlerin hataları da, bu gibi durumlara yol açmaktadır. Kazalar, oyuncağın kırılan bir bölümünden ya da kaybolan daha küçük bir kısmından meydana gelebilir. Elektrikli tren ve arabaları sürmek de, tehlike taşımaktadır. Ebeveyn ya da çocuklar dikkatsiz davrandıklarında ve olası tehlikenin farkında olmadıklarında, maruz kalınabilecek kaza sayısı potansiyeli yüksektir. 1999'da, 14 yaş ve altındaki popülasyon için, oyuncak ve spor malzemelerinin neden olduğu 8,500 göz travması rapor edilmiştir. Araştırmalara göre, bu incinmelerin %90'ı daha önceden önlem alındığı takdirde, önlenebilir niteliktedir (www.cocuksagligi.com).

Kazaların başlıca nedenleri şunlardır:

Oyuncakların kötüye kullanımı veya yanlış şekilde kullanılmaları: Oyuncakları fırlatma, onların üzerinde tepinme ya da onları parçalara ayırma tehlikeli olabilir. Bir oyuncak kırıldığında, keskin ve sivri bölümleri birer silah haline gelebilir. Masum görünen bir oyuncak bebek ya da ayıcık, çocuk onun gözünü kopardığında, düğmesini çıkardığında ya da parçalara ayırdığında, zararlı hale gelebilir. Kırılan parçalarda kesiklere, el, parmak vb. sıkışmalara neden olabilir.

Kırılmış, parçası kaybolmuş ya da küçük boyutlu oyuncak parçaları: Küçük bir oyuncak ya da onun parçası, çocuğun kulağına, burnuna ya da boğazına kolaylıkla kaçabilir. Boğulmalara neden olabilir. Buruna yada boğaza kaçan yabancı cisim çocuğun bir süre oksijensiz kalmasına bu da beyin hücrelerinin bir kısmının ölmesi ile özürlere neden olabilir. Çocuklar bu durumda kalıcı rahatsızlıklar veya ölümle karşı karşıya kalabilirler. Erken müdahale bu aşamada hayati önem taşımaktadır. Daha büyük çocuklarda ise, yeme davranışı sonucu aynı tablolar ortaya çıkabilmektedir.

Kopmuş ip, sicim, bağ ya da kordonlar: Bu gibi malzemeler, çocuğun boynuna kolayca dolanarak, onun nefes almasına engel olabilirler. Elbiselerin kumaş kemerleri ya da uzun parçaları da, bu şekilde incinmelere yol açabilirler. Bu olayların bazılarının ölümle sonuçlandığı rapor edilmiştir.

Oyuncak tabancalar: Gözlerde meydana gelen travmalar, çoğunlukla patlayan plastik tabancalardan veya onların uçan kısımlarından kaynaklanmaktadır. Yaylar, dart tahtaları ya da boyama paletleri ve onların diğer parçaları zararlı olabilmektedirler. Çok gürültü çıkarabilen makineli tüfek ve benzeri oyuncaklar, duyma düzeyini etkileyebilmektedirler. 1999'da, 14 yaş ve altındaki popülasyon için, oyuncak ve spor malzemelerinin neden olduğu 8,500 göz travması rapor edilmiştir. Araştırmalara göre, bu incinmelerin %90'ı daha önceden önlem alındığı takdirde, önlenabilir niteliktedir.

Bisiklet ve motorlu arabalar: Kazalar, sadece çocuklar bu oyuncaklardan düştüklerinde değil, bunları kullandıkları yerlere bağlı olarak da (cadde, yüzme havuzu çevresi, göl ve nehir kenarları), meydana gelebilmektedir. Güvenli sürüş alanlarının oluşturulması önemlidir. Düşme sonucu sakatlanma ile sonuçlanan ciddi durumlar oluşabilir.

Kumsal ve havuz kenarları: Çocuğunuzu hiçbir zaman, havuzda, kumsalda ya da göl kenarında yalnız bırakmayın. Çok durgun bir suda bile, bir çocuk 1-2 dak. içinde boğularak, ölebilir. Gelişim özelliklerinden dolayı başın büyük olması çocuğun dengesini sağlayamamasına neden olmaktadır. Kendini kurtarma yeteneğine sahip değildir.

Elektrikli-pilli oyuncaklar: Ne kadar güvenli olsa da, kopmuş kablolar yanmalara ya da kısa süreli şoklara yol açabilirler. Elektrik çarpması vakalarının bir bölümü bu kablolara dokunma ve ağıza alma ile oluşmaktadır.

Elişi ile ilgili oyunlar: Bu tip setler yangınlara, patlamalara ya da zehirlenmelere neden olabilirler. Zehirli kimyasal madde içerdiklerinden, yutma yoluyla zehirlenmeler veya küçük patlama ve alev almalarla ciddi yanık ve göz travmaları meydana gelebilir.

Oyuncak Kutular ve Diğer Saklama Kapları: Bu gibi malzemeler ağır ya da keskin metallerden yapıldığında, el ve parmakların üzerine düşerek, ezilme ve kırıklara neden olabilirler. Küçük bir çocuğun üzerine düşerek ya da beyin

travmasına neden olarak, ölüme bile yol açabilirler. Ayrıca, büyük kutuların içinde kilitli kalarak, çocuklar havasız kalabilirler. Bu durumda, kapaksız oyuncak kutuları en ideal olanlardır. Günümüzde çocukların şiddete eğilimleri birbirlerine oyuncak atma gibi olayların artması özellikle kafa yaralanmalarının artmasına neden olmaktadır. Çocuklar, kendi başlarına oynamayı sevseler de, etkili bir denetim (ebeveyn tarafından) olmadıkça, ciddi kazalar her zaman meydana gelebilir. Küçük çocuklar, daha çok eğlenceyi, güvenli olmaya tercih ederler. Çocukları, uygun olarak gözlem altında tutmak ve onlara zararsız bir şekilde oyun oynamayı öğretmek çok önemlidir (<http://www.suvak.org.tr/oyuncak.html>).

1.4. OKUL ÖNCESİ DÖNEMDE KAZALARDAN KORUNMA

Oyun hakkı ve oyun alanları hakkını da kapsamak üzere çocuk haklarıyla ilgilenen iki uluslararası kuruluş vardır: UNICEF (UNESCO) ve IPA (International Play Association). 1959 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yasası ile bağlantılı olarak bir Çocuk Hakları Bildirgesi yayınlanmıştır. 7.maddesi şöyle söylemektedir: "Çocuğa eğitimde olduğu gibi, oyun oynamada da tam fırsat tanınmalıdır; toplum ve kamusal otorite bu hakkı yerine getirmeye çalışmalıdır" (Cohen ve diğ., 1994, s.57).

Çocukluk çağında önemli bir yaralanma ve ölüm nedeni olan, sakatlığa yol açabilen kazaların azaltılmasında korunma amacıyla çocuğa güvenli bir çevrenin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Çocuğun çevresel faktörlerini belirleyen en önemli kişiler aile ve okuldur. Kazalardan korunma konusunda farklı programlar geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bu programların uygulanmasındaki amaç; önlenmesi mümkün olan kaza olaylarını azaltmak, insanları bu konuda bilinçlendirmektir (Şahin, 1994,s.14).

1970'li yıllarda Framingham Union Hastanesi'nde kazalardan korunmada öncelikli uygulamaları sağlamak amacı ile klinik çalışmalar başlatılmıştır. Kazaları önlemenin en iyi yolu kazalarla ilgili riski belirleyici çalışmalar yaparak çevre ve aile ile ilgili bilgi, tutum gibi etkenlerin zararlarını giderici eğitimin yöntemlerini geliştirmek ve sağlıklı fiziksel çevrenin düzenlenmesini sağlamaktır. Korumaya yönelik bu amacı benimseyen toplum merkezli programlar çerçevesinde örgütlü

alışmalar içerisinde çocuklara yönelik güvenli bir evre oluşturma çabalarına 1981’de Avusturalya’da ocuk evre Danışmanlığı (Child Environment Advise) kurularak başlanmıştır (şahin, 1994, s.22).

İsveç ve Güney Avustralya’da ocuk ve Ev Güvenliği Merkezi (Child and Home Safety Centre) rgtlenmiş ve bir program geliştirilmiştir. Bu pilot programda sosyoekonomik düzey de göz önüne alınmıştır. Bu tür alışmalar Yunanistan, İtalya ve Vietnam’da da örgütlenmiş. ABD’de Halk Sağlığı alışanları (Community Health Workers-CHWS), hemşireler, acil tıp personeli, bu alanlar dışındaki sağlık çalışanları ve diğer birincil temel halk sağlığı çalışanları örgütlenerek Kazalardan Korunma Programını (TIIP- The Injury Prevention Program) uygulamaya başlamışlardır. Bu program çocukluk ağı kazalarına yenilikçi bir yaklaşım getirmiştir (şahin, 1994, s.23).

TIPP (The Injury Prevention Program), Amerikan Pediatri Akademisi’nin (AAP) Kaza ve Zehirlenmelerden Korunma Komitesi tarafından geliştirilmiştir. TIPP, yaşa özel güvenlik ölçütü olan risk belirleyici araştırma ile hedeflenen amaca yönelik danışmanlığın sağlanabilmesi için düzenlenmiştir. 1993’te AAP’nin belirlediği program 4 yaşına kadar olan çocukları, 1988’de ise 5-12 yaş grubu çocukları kapsamıştır (www.aap.org). TIIP; büyük ölçüde aileler için güvenli bir evre yaratmaya yönelik eğitimi sağlayan gereçleri içermektedir. Yaygın olan çocukluk ağı kazalarından korunmada ve ailelerin eğitilmesinde benzer programlar içinde en etkileyici ve geniş kapsamlı olanıdır; kolaylıkla kullanılabilir ve çok kısa zamanda ğretilebilir. Sağlığı denetleyici her ev ziyaretinden sonra tartışılarak başarılı bir şekilde geliştirilmiştir. TIPP, ocukluk çağında alınması gereken önlemleri eğitim programına koyarak öğrenilmesini sağlar (şahin, 1994, s. 25).

Framingham Güvenlik Araştırması ise sahada bireysel riskin niteliğini saptayarak risk önleyici danışmanlığın verilmesini hedefler. Framingham Güvenlik Araştırması (Framingham Safety Survey-FSS) kazalardan korunulması için hangi ailelerin ve çocuklarının ne tür gereksinimleri olduğunu belirlemeye yönelik olarak kullanılmıştır. Bu program TIPP düzenlemesi içinde yer almaktadır. FSS soruları

bekleme odalarında, hastanelerde, kliniklerde ya da özel muayenehanelerde uygulanmak üzere üç dakika alacak şekilde hazırlanmıştır. FSS sorularını içeren ilk araştırma 1979'da ABD'de yapılmıştır (Şahin, 1994, s.23).

Okulların güvenliğini ölçmeye yönelik gelişmiş ülkelerde profesyonel kurumlar oluşturulmuştur, NSSC (Ulusal Okul Güvenliği Merkezi 2004) gibi. Okul yönetimleri dilerse bu tür kurumlara başvurarak okulun ne düzeyde güvenilir olduğu konusunda değerlendirme çalışması yaptırabilir. Değerlendirme sonucuna göre okulun güvenliği konusunda eksiklikleri giderme ya da güvenliği devam ettirme konusunda önlem ve politikalar geliştirebilir. Ülkemizde de benzer kurumlara gereklilik söz konusudur (Işık, 2004, s.18).

Oyun bahçeleri belki de okulun yönetilmesi gereken en önemli yerlerinden biridir. Fakat yapım ve donanımları hakkında gerekli standartlar bulunmamaktadır. U.S.'de gönüllü bir kuruluş olarak Consumer Product Safety Commission (CPSS, 1991) kurulmuş ana-baba ve öğretmenlerin istekleri doğrultusunda oyun bahçesi güvenliğinde meselenin ana noktaları ve oyun bahçelerinin yenilenmesine yönelik gelişmeler toplanmıştır. Yüzey alan ve ekipmanları için bir çizgi oluşturmuştur (Digest, 1993, s.6).

IAFCS (International Association for Child Safety) Amerika'da 0-6 yaş grubu çocukların güvenliğinin sağlanması konusunda 1997 yılında kurulmuş olan en büyük organizasyondur. Bu kuruluşun üyesi olabilmek için eğitimden geçip sertifika almak koşulu vardır. Bu eğitimden geçip "Çocuk Güvenlik Uzmanı-Child Safety Specialist" ünvanı ile ailelere ev ve yakın çevresinde(bahçe, havuz, garaj) olabilecek kazalara karşı çocukların güvenliği konusunda danışmanlık yapmakta olan bir kurumdur (Şahin, 1994, 23).

Kaza olasılığını hazırlayan faktörlerin saptanarak yok edilmesi kaza kontrol çalışmalarının en önemli ögesidir. Çağdaş sağlık anlayışıyla ele alındığında kaza kontrol çalışmaları; halk sağlığı, biyomekanik, mühendislik, davranış bilimleri, hukuk, güvenlik, tıp ve şehir planlama gibi disiplinlerin eşgüdüm içinde çalışmasını

gerektirmektedir. Ülkemizde de kazaların yol açtığı toplumsal zararı önlemek için kurumlar ve sektörler arasında güçlü bir iletişim ağı ile desteklenen kayıt sistemi ve eklemlenmeye gereksinim vardır (Kıran ve diğ. 2001, s.15).

Sarıkayalar; hemen hemen tüm travmaların önlenmesinde etkin gözlemin çok önemli olduğunu vurgular. Anne ve babalar çocuklarını yakından izlemeli, yalnız bırakmamalıdır ve anlayabilecekleri yaştan itibaren onlara devamlı eğitim yapmalıdırlar. Sarıkayalar'ın açıklamasına göre travmaları önlemek için genelde üç kural vardır: Koruma, eğitim ve yasalar. Bunda başarı ancak ;

1. Eğitim - inandırma
2. Ürün hazırlanmasında değişiklik
3. Çevrenin (sosyal, fizik) değiştirilmesi ile sağlanır (Sarıkayalar, 2005, www.turkcebilgi.net) .

Türkiye'de çocukların kaza tehlikesinden korunmalarına yönelik geniş kapsamlı bir eğitim programı mevcut değildir. Kazalar konusu yalnızca Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullardaki anasınıflarında bazı konulara bağlı olarak (örneğin trafik, taşıtlar gibi) işlenmektedir. Ülkemizde, çocuklar için kazalardan korunma ile ilgili riski belirleyici ve risk önleyici durumlara dolaylı olarak değinen çalışmalara rastlanmakla birlikte, çocukluk çağı kazalarına yönelik çalışmalar, daha çok kaza türü ve ailenin kaza anında ne yaptığını araştıran özelliktedir (Şahin, 1994, s.7).

Birleşmiş Milletler; "Çocuk Tematik Grubu" sakatlıklara neden olan kazaların önlenmesine yönelik yapacakları çalışmalara yön vermek amacı ile "Türkiye'de Çocukluk Çağı Kazalarının Değerlendirilmesi" (Assessment of Accidents Affecting Children in Turkey) çalışmalarını sürdürmektedir. Bu çalışma, çocukları sakat bırakarak geleceğin insan gücünü ve kaliteli yaşam şansını son derece olumsuz etkileyen trafik, ev kazaları, yanıklar, boğulma, zehirlenmeler, mayın yaralanmaları gibi tüm kazalar ve hatta çocuk işçi sorunu ve özellikle ateşli silahlarla çocukluk çağında meydana gelen yaralanmalar ve sakatlıklarla ilgili bilgilerin toplanmasını kapsamaktadır (www.umut.org.tr).

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Karapirli ve arkadaşları (2005), Türkiye’de 18 yaş altı zehirlenmeye bağlı ölüm olgularında sosyo-demografik özellikler, etkenin cinsi, bölgesel dağılım ve orijinin incelenmesi ve diğer çalışmalarla karşılaştırılması amacıyla bir çalışma yapmışlardır. 1997-2001 yılları arasında Adli Tıp Kurumu (ATK) Başkanlığı Morg İhtisas Dairesi ve ATK Grup Başkanlıkları Morg İhtisas Dairelerinde otopsis ve toksikolojik analizi yapılmış ve sonucunda zehirlenme olduğu kanaatine varılmış olgular ile ATK 5. İhtisas Kurulunda ölüm sebebi zehirlenme olarak saptanan olgular çalışmaya dahil edilmiştir. Retrospektif olarak incelenen toplam olgu sayısı 568’dir. İncelenen olguların 256’sının (%45,1) erkek, 312’sinin (%54,9) kadın olduğu saptanmıştır. En sık 219 olgu (%38,6) ile 15-17 yaş grubunda ölüm olmuştur, bunu 121 olgu (%21,3) ile 2-5 yaş grubu ve 116 olgu (%20,4) ile de 10-14 yaş grubu izlemektedir. Orijini bilinen 244 (%43) olgunun 188 tanesinin (%77) orijini kaza olarak tespit edilmiştir. Sonuçta, ülkemizde zararlı etkenlerden korunmaya muhtaç olan çocukların zehirlenme olgularında daha çok erişkinlerin dikkatsizlik ve tedbirsizlikleri sonucu öldükleri ortaya konulmuştur.

Gülbayrak ve arkadaşları (2003), Elazığ ili ilköğretim okulları ana sınıflarının çevre sağlığı ve güvenliği koşullarının değerlendirilmesi” konulu çalışmaları sonucu il merkezindeki ana sınıflarının sağlıklı çevre özelliklerine sahip olmadığını belirlemiştir. Elazığ ilinde ana sınıfı uygulamasına geçmiş 61 ilköğretim okulu araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmacılar tarafından her okulda tanımlayıcı bilgilerden oluşan bir anket formu uygulanmış, gözlem ve ölçümler yapılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, Türk Standartları Enstitüsü ve Dünya Sağlık Örgütü’nün standartları ile US. Consumer Product Safety Comission’nunun belirlediği oyun alanı güvenlik kriterleri kullanılmıştır. Sonuçta ilköğretim okullarında, özel okullara göre oyun alanı bulunma oranı (%2.4) çok düşüktür. Oyun alanına sahip okulların %40’ının zemini asfalt, toprak gibi uygunsuz oyun alanı yüzeyi niteliğindedir. Tamamı tek yerleşimli oyuncaklardan oluşan oyun alanlarında, oyuncaklar arası mesafe standartlara uygundur. Oyun alanlarındaki oyuncakların %40’ı demirden yapılmıştır. Oyun alanlarında tehlikeli oyuncaklara, kırık ve güvensiz

oyuncaklara rastlanmamıştır. Ana sınıfı çocuklarına yönelik hizmetler kapsamında; okul çevre sağlığı düzenlemeleri ülkenin temel sağlık hizmetleri kapsamında ele alınması gerektiğini vurgulamışlardır.

Tander ve arkadaşları (2003), çocuklarda yabancı cisim aspirasyonunun oldukça önemli ve tehlikeli bir sorun olarak karşılaşıldığını belirtmişlerdir. Bölümlerindeki çocuklarda yabancı cisim aspirasyonlarını değerlendirmek için son 10 yılda rijit bronkoskopi uygulanan olguları irdelemişlerdir. 1992-2003 yılları arasında yabancı cisim aspirasyonu tanısı ile toplam 200 olguya bronkoskopi uygulanmış. Yabancı cisim aspire eden toplam 162 olgunun (76 K, 86 E), median yaşı 2 (1 aylık -16 yaş) bulunmuştur. Diğer nedenlerle 38 hastaya (18 E, 20 K, median 1 yaş) bronkoskopi yapılmıştır. Çıkarılan yabancı cisimler arasında, kuruyemiş ve meyve (findık 51, çekirdek 17, fasülye tanesi 9, mısır 7, kestane 6, fıstık 4, leblebi 3, elma parçası 3, ceviz 4, karpuz kabuğu, kiraz çöpü, zeytin çekirdeği 1), cam-metal-sert maddeler (topluiğne 26, kemik parçası 3, küpe vidası 2, cam parçası, taş, kalem ucu, kılçık birer), plastik maddeler (kalem arkası 7, oyuncak 3, düğme 2, silgi, tüp süpabı birer) ve 6 adet bilinmeyen-amorf maddeler vardı. Sonuçta çocukların yabancı cisim aspirasyonunun, hala ciddi bir yaralanma ve ölüm nedeni olma özelliğini koruduğunu vurgulamışlardır.

Heck ve arkadaşları (2001), yaptıkları araştırmada, öğrencilere kısa dönemli bir eğitim programı uygulanarak ve ödüllendirme yöntemi kullanılarak, çocukların kaydırak kayarken oluşturduğu yoğunluğun azaltılması ve oyun alanlarında kaydıraklardan kaynaklanan, kazaya neden olabilecek riskli davranışlar konusunda bilgi verilmiştir. Bu çalışmada genel olarak, oyun alanlarındaki yaralanmalar için koruyucu güvenlik önlemi içeren bir programın, kaydıraklarda kaza riski taşıyan davranışların azaltılmasında etkili olduğu belirlenmiştir.

Kersting-Dürrwachter ve Mielck (2001), Almanya'nın Böblingen bölgesinde 50 çocuk bahçesinde yapılan, çocukların karşılaştığı kazalar, bu kazaların sebepleri ve risk grupları konulu anket çalışmasında, çocukluk dönemi kazalarının karakteristikleri, çocukların sosyo-demografik yapılarına göre analiz edilmiştir.

Anketlere göre düşük gelirli ailelerin çocuklarının, yüksek gelirli ailelerin çocuklarına göre daha az kazaya uğradıkları belirlenmiştir. Aynı çalışmaya göre, erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha çok kaza geçirdikleri tespit edilmiştir.

Robitaille ve arkadaşları (2000), Yapmış olduğu araştırmada, Montreal Adası'nda 205 kent parkı içerisinde seçilen park alanlarında, zemin kaplamaları (materyali, materyalin sıkışma durumu) ve oyun elemanlarının yükseklik değerleri belirlenerek, Kanada'da geçerli olan standartlar (zeminin absorbsiyon yeteneği ile ilgili standartlar) ile karşılaştırılmıştır. Araştırma sonucunda, bu alanlardaki zemin kaplama materyallerinin% 59'unun kullanışsız olduğu, zeminin absorbsiyon (çarpma etkisini azaltma) yeteneğinin oyun elemanlarının yükseklikleri ile ters orantılı olduğu ortaya konulmuştur. Günümüzde fiziksel plânlamalarda doğal oyun mekânlarının çocuklar için ne kadar önemli olduğu çoğunlukla göz ardı edilmektedir.

Çırak ve arkadaşları (1999), kafa travmalarının etken ve sonuçlarına yönelik epidemiyolojik bir çalışma yapmış ve travmaların yaralanma ve ölüm oranı yüksek olan bir halk sağlığı sorunu olduğunu belirtmişlerdir. Kafa travmaları ve buna bağlı beyin yaralanmaları bu yüksek yaralanma ve ölüm oranının önde gelen sebeplerindendir. Kafa travması tanısı ile 1680 hasta yaş, cins, travmanın sebebi, gelişlerindeki klinik durumları ve hastanede kalış süreleri açısından değerlendirilmiş. Sonuçta hastalarda ilk sırada trafik kazaları, sonra da yüksekte düşme en sık travma sebebi olarak bulunurken, çocukluk yaş grubunda düşmeler en sık travma sebebi olarak izlenmiştir. Bu sonuçlara bakıldığında; kafa travmalarının sık karşılaşılan, yaralanma ve ölüm oranının, ekonomik kayıpları yüksek olan bir halk sağlığı sorunu olduğu, bu sorunu çözmenin sadece tedavi edici değil yanında koruyucu önlemlerinde önem taşıdığı belirtilmiştir.

Barbour (1999), yaptığı çalışmada; dış mekânda farklı oyun üniteleri içeren alanlarda oyun oynamanın, 8 öğrencinin (ikinci sınıf öğrencileri) oyun anındaki davranışlarındaki ve yaşlıları ile iletişimlerdeki etkisi ile oyun alanlarının bu çocukları fiziksel ve sosyal yönden nasıl etkilediği ele alınmıştır. Çocuklarla ilgili gözlemler ve görüşmeler, tasarımları çok farklı olan iki oyun alanında gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak oyun alanları tasarımlarının; çocukların oyunlarda

yaşıtlarını yönetmekte kullandıkları yöntemleri kolaylaştırmak ya da zorlaştırmak yönünde etkili olduğu belirlenmiştir. Yine oyun alanlarının, çocukların fiziksel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunduğu da ortaya konulmuştur.

Kırış ve arkadaşları (1998), 1.11.1996- 31.10.1997 tarihleri arasında İstanbul Tıp Fakültesi İlk ve Acil Yardım Anabilim Dalı'na kranyal-spinal travma nedeniyle başvuran hastaları prospektif olarak değerlendirmişler. Sonuçta yaş dağılımına bakıldığında en fazla yoğunluğun 0-16 (%51) yaş grubunda bulunduğu dikkat çekmiştir. Travma nedenleri incelendiğinde %45 ile düşmenin ilk sırada yer aldığı, bunu %42 ile trafik kazalarının izlediği dikkati çekmektedir.

Bostancı ve arkadaşları (1998), Eylül 1996-Haziran 1997 tarihleri arasında Çocuk Acil Servisine başvuran 78 travma olgusu retrospektif olarak değerlendirmişlerdir. Olguların cinsiyet, yaş, travma şekli, travmanın hangi mevsimde olduğu, kazanın olduğu yer, kazadan sonra ilk müdahale zamanı, yaralanan bölge ve pediatrik travma skoru değerlendirilmiştir. Hastaların %31'i kız (%39.7), 47 'si erkek (%60.3) dir. Olguların %43.6'sı travma sonrası ilk bir saat içinde çocuk acil servise getirilmişti ve %7.7 'si ilk 24 saatten sonra çocuğun şikayeti olması nedeniyle getirilmiştir.

Herrington ve Studtmann (1998), Iowa State Üniversitesi Çocuk Gelişimi Laboratuvarı'nda yer alan oyun alanlarında yapılan bir araştırmada, peyzaj plânlama ve tasarım ilkelerine dayanılarak yapılan, bitkisel materyallerle ve peyzaj elemanları ile desteklenmiş oyun alanlarının çocuk gelişiminde (sosyal, duygusal, kavrama-öğrenme) mevcut oyun alanlarına göre daha etkili olduğu ortaya konulmuştur.

Benedyk ve Minister (1998), Yapmış olduğu araştırmada, davranışla ilgili güvenlik (The Behavioural Safety-BeSafe) metodunun çocuk oyun elemanları ile ilgili kısmını kullanarak, çocuk oyun alanlarında yer alacak güvenli oyun ekipmanları tespit edilmiştir.

Ökten ve arkadaşları (1997), çalışmalarına Ankara Numune Hastanesi Beyin Cerrahi Kliniğinde Ocak 1990-Haziran 1996 yılları arasında yatırılarak tedavi edilen

1450 kafa travmalı hastayı almışlardır. Hastaların %75'i erkek, %25'i kadın olup, %89.5'ini erişkin ve çocuk yaş grubu oluşturmuştur. Çocuklarda düşme (%54), travmanın en fazla nedenini oluşturmuştur.

Şahin (1994), yaptığı çalışmada, 0-6 yaş grubu çocukları olan ailelerin kazalardan korunma bilgisini ölçmek, böylece bireysel riskin niceliğini ve çevrede mevcut riskleri ortaya çıkarmak; risk durumunda, aileye aynı anda danışma hizmeti vermeyi amaçlamıştır. Tanımlayıcı kesitsel bir çalışma yapmış ve sonuçta, 0-6 yaş grubu çocuğu olan ailelerde motorlu taşıt kazaları, yanık, düşme, zehirlenme, boğulma ve kazalardan sonra yeterli bakımı almama durumları ile ilgili risk puanları orta ve yüksek bulmuştur.

Erkal ve arkadaşları (1994), ev kazalarının tiplerini ve ev kazalarına neden olan konut faktörlerini belirlemek ve araştırma sonuçlarına göre ev kazalarından korunmak için konutta alınması gereken önlemleri öneriler biçiminde sunmak amacıyla araştırma yapmışlardır. Araştırma kapsamına, Hacettepe Üniversitesi Hastanelerine 1990 yılında ev kazası geçirmesi nedeniyle başvuran tüm kişiler alınmıştır. Araştırma verilerine göre; denekler en fazla yaz aylarında (%35.5) kaza geçirmişlerdir. Kazaların en yoğun görüldüğü saat sabah saatleri (%43.4), en sık görüldüğü alan ise mutfaktır (%32.9). En sık görülen kaza tipi düşmelerdir (%46.0). Araştırmaya giren deneklerin %76.3'ü konut faktörüne %23.7'si insan faktörüne bağlı olarak kaza geçirmiştir. Düşme kazalarında kazaya nedende etkili faktör döşeme malzemelerinin kaygan olması olarak tespit edilmiştir.

Moore (1986), araştırması sonucunda mekansal tanımlama derecesinin çocuğun bilişsel ve sosyal davranışlarını önceden belirlediğini ifade etmektedir. Moore daha fazla araştırmacı davranışın, daha olgun sosyal ilişkilerin ve daha fazla iş bölümünün, zayıf tanımlı ortamlardaki azalmanın aksine, mekansal olarak iyi tanımlanmış ortamlarda gerçekleştiğini ortaya çıkarmıştır.

Brown ve Burger (1984); seçtikleri 6 oyun bahçesinde, OÖÇ'ların oyunları üzerine yaptıkları araştırmalarında, küçük çocuklar için oyun bahçelerinin nasıl

olması gerektiğine, OÖÇ davranışlarını etkileyen tasarım etkenlerinin neler olduğuna dikkat çekmişler ve sadece daha çağdaş bir biçimde tasarlanmış oyun bahçelerinin, eğitimsel açıdan istenen yeterlilikte sosyal, dil ve hareket alışkanlıkları kazandıramadıklarını ifade ederek, dış mekanlarda en önemli tasarım özelliklerinin “bölgeleme”, “sınırlandırılmış bölgeleme” ve “uygun malzemelerin sunulması” olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Başaran (1981), 8- 11 yaş grubu ilkokul çocuklarında Psiko-Sosyal Açıdan Kaza Sıklığının Değerlendirilmesi amacıyla, Teğmen Kalmaz İlkokuluna devam eden 750 çocuk üzerinde yapılan taramada, erkek çocukların kızlardan daha fazla kaza geçirdiği, çalışan annelerin çocuklarının daha fazla sayıda kaza geçirdiği bulunmuştur. Araştırmada ayrıca çocukların uyumsal davranışlarını değerlendirmek amacıyla Uyumsal Davranış Skalası, sorular anneye yöneltilerek doldurulmuş sık kaza ve kaza gruplarındaki çocukların, kontrol grubundakilere göre daha fazla topluma karşıt, sıkıcı, isyankar ve güven vermeyen davranışlar gösterdikleri bulunmuştur. Ayrıca sık kaza ve kaza gruplarındaki çocukların, kontrol grubuna göre daha fazla hiperaktif eğilimli oldukları saptanmıştır.

Problem

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi eğitim kurumları dış mekanlarının kaza unsurları açısından incelenmesi ve kurumlarda görülen kaza türlerini belirlemektir.

Çalışmada; Ankara ili merkez ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK) bağlı özel okul öncesi eğitim kurumları dış mekanları eğitim ortamları; dış mekan donanımı ve güvenlik yönüyle incelenecek, çocukların karşılaştıkları kazalar konusunda bilgi toplanacaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

Alt Problemler

Özel OÖEK kapasiteleri ve mevcut durumları nedir?

Özel OÖEK genel dış mekan özellikleri nelerdir?

Özel OÖEK dış mekanları güvenlik açısından ne tür riskler taşıyor?

Özel OÖEK dış mekanları yeterli eğitim donanımına sahip mi?

Özel OÖEK bahçe oyun araçlarının özelliklerine göre kazaya yatkınlık durumları nasıldır?

Amaç

Fiziksel çevre çocuğun gelişimi ve korunmasında önemli bir faktör olarak kabul edilmelidir. 0-6 yaşta çevresini düzenlemesi beklenemeyen çocuk, gelişimi açısından yeterli imkanı sunması için yetiştikine bağımlıdır. Çocuğun bulunduğu çevre ister ev ister okul olsun yeterli imkanı sunmak yetişkinlerin görevidir.

Çevre düzenlemesinde ev ortamı ailenin inisiyatifinde iken kurumların düzenlenmesinde; yönetmelik, standart gibi birçok bilimsel araştırma sonucu ile şekillenen kurallar yol göstericidir. Kurumların bu kuralların altındaki fiziksel

şartlarda hizmet vermeleri yetersizlik olarak değerlendirilebilir. Çocukların daha aktif ve dikkatsiz olduğu ortamların başında ise dış mekan alanları gelmektedir. Dış mekan, iç mekana göre daha kesin kurallarla düzenlenebilir.

Mekan düzenlenmesinde çocuğun gelişimi, eğitimi ve güvenlik öncelikli olarak ele alınması gereken faktörlerdir. Bu nedenle; kurumlardaki mevcut dış mekan alanlarının eğitim açısından yeterliliklerini gözlemek ve çevre şartlarından kaynaklanabilecek kaza risklerini belirlemek amacıyla bu çalışma planlanmıştır.

Önem

Okul öncesi eğitimin nitelik ve niceliğini etkileyen en önemli hususlardan biri, bu hizmeti sunan kurumların fiziksel şartlarıdır. Araştırma sonuçları, daha nitelikli OÖEK'larındaki çocukların, daha üst düzeyde iletişim becerileri, dilsel zeka ve daha olumlu sosyal davranışlar gösterdiklerini ifade etmektedir.

Ülkemizde okul öncesi eğitim veren kuruluşların çoğu, mevcut binaların düzenlenmesi şeklinde oluşturulmaktadır. Kurum binalarındaki düzenleme, yönetmeliğin istediği standartları oluşturma olarak düşünülmektedir. Yönetmeliklerdeki kapsamlı ifadeler; kurumlarda standart bir görünüme değil, kurumun bütçesine ve kendi bakış açısına uygun düzenlemeye itmektedir. Kurumlar fiziksel çevreleriyle çocuğa verebileceği eğitimin kapasitesini de büyük ölçüde sergilemektedir. Fakat ne yazık ki ülkemizdeki okulların çevre imkanlarını kullanmada yeterli performans sergilediklerini söylemek mümkün değildir. Çevre düzenlemesindeki bazı ihmaller çocuğa zarar verici olabilmektedir. Özellikle kurum dış mekanlarının kullanılabilirliği ve güvenliği iç mekana göre daha kesin standartlarla düzenlenebilir.

OÖEK dış mekanlarının değerlendirilmesine ilişkin çalışmaların yapılması, çocukların sağlıklı bir ortamda eğitim almalarını sağlarken ortaya çıkabilecek kazaların önlenmesi konusunda erken tedbir alınmasını sağlayacaktır. Ülkemizdeki

çalışmalarda ev kazaları ağırlıkta iken okul ortamında meydana gelen kazalar geniş yer almamaktadır. Çocukluk kazalarına yönelik çalışmalar genelde hastane kayıtlarından yapıldığı için küçük kazalar ve okul kazaları yeterince değeriendirilememektedir.

Kaza küçükte olsa 0-6 yaş çocuğunda olumsuz etkiler bırakacak bir olaydır. Çocukların kötü deneyim yaşamasını önlemede gerekli tedbirlerin alınması kaza durumlarının bilinmesi ile ilgilidir. Kurumlaşmanın son yıllarda artmakta olduğu ülkemizde mevcut okulöncesi eğitim kurumları dış mekanlarının kaza unsurları açısından incelenmesi amacıyla planlanan çalışma konuya dikkat çekmesi ve yeni çalışma alanlarının oluşması için önem taşımaktadır.

Varsayımlar

1. Örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmaktadır.
2. “Okul Öncesi Eğitim Kurumları Dış Mekanlarının İncelenmesi” anket formunun dış mekandaki donanımı ve kaza faktörlerini belirlemede yeterli olacağı varsayılmaktadır.
3. Ankete katılanların içtenlikle cevap verecekleri varsayılmaktadır.
4. Kurumların gözlem formlarının doldurulması için gerekli kolaylığı göstereceği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, Ankara ili merkez ilçeleri olan; Çankaya, Altındağ, Mamak, Keçiören, Sincan, Etimesgut, Yenimahalle ve Gölbaşı ilçelerinde faaliyet gösteren özel okul öncesi eğitim kurumlarını kapsamaktadır.

Ayrıca, özel eğitim hizmeti veren okul öncesi eğitim kurumları ile üniversite, belediye ve kız meslek liseleri bünyesindeki okulöncesi eğitim kurumları da araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Tanımlar

Kaza : 0-6 yaş grubu çocuk kazaları

Dış mekan:

- Genel dış mekan özellikleri,
- Dış mekan eğitim araçları ve donatım,
- Dış mekan kaza riskleri

olmak üzere üç ana başlığı ifade etmektedir.

Kısaltmalar

OÖÇ	: Okul Öncesi Çocuk
OÖEK	: Okul Öncesi Eğitim Kurumu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
SPSS	: Statistical Packet for Social Sciences
vb	: ve benzeri
Diğ.	: Diğerleri

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Okul öncesi eğitim kurumları dış mekanlarının kaza unsurları açısından incelenmesine yönelik yapılan bu çalışma, betimsel bir araştırmadır.

Evren ve Örneklem

Evren: Ankara ili merkez ilçelerindeki MEB ve SHÇEK'e bağlı özel okul öncesi eğitim kurumları araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Bu kapsamda 235 özel okul öncesi eğitim kurumu bulunmaktadır.

Örneklem: Araştırmanın örneklem seçiminde tabakalı rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada iki tabakalama düzeyi kullanılmıştır.

Bunlardan birincisi; Ankara merkez ilçelerini oluşturan Çankaya, Yenimahalle, Altındağ, Mamak, Sincan, Gölbaşı, Etimesgut ve Keçiören ilçeleridir. İkinci tabaka düzeyini ise okul öncesi eğitim kurumlarının bağlı bulundukları kurum (MEB ve SHÇEK) oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem dağılımı Tablo 1'de verilmektedir.

Tablo 1: Örneklem Grubundaki Okulların İlçe ve Bağlı Oldukları Kuruma Göre Dağılımı

İlçe	Bağlı Olduğu Kurum		TOPLAM
	MEB	SHÇEK	
Çankaya	2	13	15
Yenimahalle	2	4	6
Altındağ	1	1	2
Mamak	0	1	1
Sincan	1	1	2
Gölbaşı	1	0	1
Etimesgut	1	1	2
Keçiören	1	4	5
Toplam	9	25	34

Örneklemenin son aşamasında yukarıda belirtilen tabakalardan, belirlenen sayıda eğitim kurumunun seçilmesi sistematik rastgele örnekleme yöntemi ile yapılmıştır.

Her bir ilçeden alınacak okul sayısı belirlendikten sonra, Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden ve SHÇEK’ten alınan listelerden yararlanılarak tüm ilçelerdeki okullar tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiştir.

Bu ilçelerdeki okullarda uygulama yapabilmek için gerekli izinler İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Okul Öncesi Eğitim Kurumları Dış Mekanlarının Kaza Unsurları Açısından İncelenmesi” anket formu kullanılmıştır (Ek-1).

Anket formunda yer alan soruların ortam değerlendirmedeki yeterliliği ve amaca uygunluğunu incelemek amacıyla 11 uzmandan, uzman değerlendirme formu kullanılarak görüş alınmıştır. Gelen görüşler doğrultusunda ankete son şekli verilmiştir. Hazırlanan formun n testi üç okulda uygulanmıştır.

Araştırma verileri Ankara il merkezinde örneklem kapsamına alınan okul öncesi eğitim kurumlarında Mart-Nisan 2006 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmacı kurumların tümüne önceden alınan randevular sonrasında gitmiş ve geliştirilen anket formunu kurum yöneticisiyle yüz yüze görüşme şeklinde uygulamıştır. Kurumların yerinde ziyaret edilmesi araştırmanın konusu olan fiziksel dış mekanlarının araştırmacı tarafından gözlemlenmesini de sağlamıştır.

Verilerin Analizi

rneklemde belirlenen ve yüz yüze görüşmelerle bilgileri toplanan okul öncesi eğitim kurumlarının verileri SPSS (Statistical Packet for Social Sciences11,5) istatistik programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Girilen veriler tablolarda yüzde ve gerekli durumlarda ortalama olarak verilmiştir.

3 BULGULAR VE YORUM

Bu çalışmada okul öncesi eğitim kurumları dış mekanlarının kaza unsurları açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu bölümde, araştırma bulguları ve bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlar yer almaktadır.

Tablo 2: OÖEK'lerinin Bağlı Olduğu Kuruma Göre Dağılımı

Kurum	n	%
MEB	9	26,5
SHÇEK	25	73,5
Toplam	34	100,0

Tablo 2’de araştırma kapsamına alınan OÖEK’lerinin bağlı olduğu kuruma göre dağılımı görülmektedir. Görüşülen okulların %26,5’i MEB’e, %73,5’i SHÇEK’e bağlıdır. Örneklem kapsamında 35 okul bulunmakta iken Mamak ilçesinde örnekleme alınan bir özel OÖEK’u kapatıldığı için ve ilçede MEB’e bağlı başka kurum bulunmadığından dolayı araştırma 34 okulda yürütülmüştür.

Tablo 3: Kurumlarda Görüşme Yapılan Kişilerin Görev Dağılımları

Görüşme Yapılan Kişi	n	%
Sorumlu müdür*	9	26,4
Öğretmen	14	41,2
Kurucu	11	32,4
Toplam	34	100,0

* Sorumlu müdürlerin 2’si aynı zamanda kurucudur.

Tablo 3’de kurumlarda görüşme yapılan kişilerin görev dağılımları görülmektedir. Kurumla ilgili bilgi almak üzere görüşülen kişilerin %41,2’si öğretmen, %32,4’ü kurucu, %26,4’ü sorumlu müdürdür.

Tablo 4: Kurucuların Öğrenim Durumlarının Dağılımı

Kurucunun Öğrenim Durumu	N	%
Lise	2	5,9
Meslek lisesi/Çocuk Gelişimi	1	2,9
Üniversite/Çocuk Gelişimi	7	20,6
Üniversite/ Alan Dışı	24	70,6
Toplam	34	100,0

Tablo 4’te kurucuların öğrenim durumlarının dağılımı görülmektedir. Araştırma kapsamına alınan kurum kurucularının %70,6’sı üniversite mezunu fakat alan dışı, %20,6’sı üniversite mezunu ve çocuk gelişimci, , %5,9’u lise mezunu ve %2,9’u çocuk gelişimi meslek lisesi mezunudur.

Tablo 5: Kurumların Hizmet Sürelerinin Dağılımı

Bağlı olduğu kurum	Kurumun Hizmet Yılı $\bar{x}$
MEB	6,94
SHÇEK	6,40
Toplam	6,54

Tablo 5’te kurumların hizmet sürelerinin dağılımı görülmektedir. MEB’e bağlı kurumların ortalama 6,94 yıl, SHÇEK’e bağlı kurumların 6,40 yıldır hizmet verdiği belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki kurumların hizmet yıllarının 6-7 yıl gibi çok kısa bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Kurumların Çocuk Kapasitesi Durumlarına Göre Dağılımı

Kurumlar	Kurum İçin Belirlenen Çocuk Sayısı $\bar{x}$	Doluluk Oranı %
MEB (n=9)	40,7	67
SHÇEK (n=25)	62,4	72
Toplam	56,7	71

Tablo 6’da kurumların çocuk kapasitesi durumlarına göre dağılımları incelenmiştir. Buna göre; MEB’e bağlı kurumlardaki çocuk sayısı ortalama 40,7 iken SHÇEK’e bağlı kurumlardaki çocuk sayısı ortalaması 62,4’dür. Bu kurumların doluluk oranlarına bakıldığında MEB’e bağlı kurumlar %67 kapasite ile çalışırken SHÇEK’e bağlı kurumlar %72 kapasite ile çalışmaktadır. Bu kurumlardan 1 tane MEB’e bağlı, 5 tane SHÇEK’e bağlı olmak üzere toplam 6 kurum %100 kapasite ile hizmet vermektedir.

Tablo 7: Kurumların Öğretmen Başına Düşen Ortalama Çocuk Sayılarının Dağılımı

Kurum	n	$\bar{x}$
MEB	9	10,4
SHÇEK	25	9,6
Toplam	34	10

Tablo 7’de kurumların öğretmen başına düşen ortalama çocuk sayılarının dağılımı görülmektedir. Araştırma kapsamındaki MEB’e bağlı kurumlarda bu sayı ortalama 10,4 iken SHÇEK’e bağlı kurumlarda 9,6 olduğu görülmüştür. Öğretmen başına düşen öğrenci oranları MEB ve SHÇEK kurumları için ayrı ayrı alınmıştır. Genel ortalamadaki çocuk sayısı 10’dur. OÖEK’lerinde öğretmen başına 12 öğrencinin düşmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda araştırma kapsamındaki kurumların öğretmen sayısı yeterli bulunmuştur.

Tablo 8: Kurumların Personel Sayılarının Dağılımı

Bağlı Olduğu Kurum	Yönetici N	Öğretmen n	Bakıcı Anne n	Doktor n	Hemşire n	Aşçı n	Temizlik Görevlisi n	Diğer (şoför vb.) n
MEB (n=9)	9	25	6	-	-	10	3	-
SHÇEK (n=25)	29	123	15	3	3	31	21	8
Toplam (n=34)	38	148	21	3	3	41	24	8

Tablo 8’de kurumların personel sayılarının dağılımı görülmektedir. Kurumların personel sayılarına bakıldığında; MEB’e bağlı kurumların hepsinde birer yönetici varken SHÇEK’e bağlı 4 kurumda kurumu açan ortakların ikisinin de yönetici olarak görünmesinden dolayı sayı 29’a çıkmıştır. MEB’e bağlı 9 kurumlarda 25 öğretmen hizmet verirken, SHÇEK’e bağlı 25 kurumda 123 öğretmen görev yapmaktadır. MEB’e bağlı kurumlarda 6 bakıcı anne, SHÇEK’e bağlı kurumlarda 15 bakıcı anne çalışmaktadır. MEB’e bağlı kurumlarda tam zamanlı doktor ve hemşire bulunmamaktadır. SHÇEK’e bağlı üç kurumda tam zamanlı doktor, üç kurumda tam zamanlı hemşire bulunmaktadır. Diğer kurumlarda, kurum büyüklüğüne bağlı bir sağlık personeli bulundurma zorunluluğu olmadığı için çocukların sağlık kontrollerinin anlaşmalı doktor tarafından yapıldığı belirlenmiştir. Tam zamanlı sağlık personeli bulundurma zorunluluğu olmayan bu kurumların yakınında sağlık kuruluşunun olması avantaj olarak görülebilir. Kurumlarda hizmet veren aşçı sayısı yeterli iken temizlik görevlilerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Diğer personel olarak 2 şoför, 3 sekreter, muhasebeci, teknik personel, idari personel (alım-satım) bulunmaktadır.

Tablo 9: Kurum Personelinin İlk Yardım Eğitimi Alma Durumlarına Göre Dağılımı

Personel	Toplam personel n	İlk yardım eğitimi almış personel n
Sorumlu müdür	38	4
Öğretmen	148	5
Kurucu	34	2
Hemşire	3	1
Toplam	223	12

Tablo 9’da kurum personelinin ilkyardım eğitimi alma durumlarına göre dağılımı görülmektedir. Kurumlardaki personellerden sorumlu müdürlerden 4’ü, öğretmenlerden 5’i, kuruculardan 2’si, hemşirelerden 1’inin ilkyardım eğitimi aldığı belirlenmiştir. Toplama bakıldığında 223 personelin yalnızca %5’inin ilkyardım eğitimi aldığı görülmektedir. Bu sonuca bağlı olarak kurumlarda ilkyardım eğitimi alan personel sayısının yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Tablo 10: Çocukların Sağlık Kontrollerini Yapan Doktorların Bağlı Olduğu Kurumlara Göre Dağılımı

Sağlık Kontrollerinin Kim Tarafından Yapıldığı	Bağlı Olduğu Kurum		
	MEB (n=9)	SHÇEK (n=25)	Toplam
Kurumun Kendi Doktoru	-	3	3
Anlaşmalı Doktor	7	21	28
Diğer (Aile Tarafından Seçilen Doktor)	2	1	3
Toplam	9	25	34

Tablo 10’da çocukların sağlık kontrollerini yapan doktorların bağlı olduğu kurumlara göre dağılımı incelenmiştir. MEB’e bağlı kurumlardaki çocukların sağlık kontrolleri 7 kurumda anlaşmalı doctor, 2 kurumda ise aile tarafından seçilen doktor tarafından, SHÇEK’e bağlı kurumların 21’inde anlaşmalı doktor, 3’ünde kurumun

kendi doktoru ve 1'inde aile tarafından seçilen doktor tarafından yaptırıldığı belirlenmiştir.

Tablo 11: Çocukların Sağlık Kontrollerinin Yapılma Sıklığının Bağlı Olduğu Kurumlara Göre Dağılımı

Çocukların Sağlık Kontrol Sıklığı	Bağlı Olduğu Kurum		Toplam
	MEB (n=9)	SHÇEK (n=25)	
Haftada bir	1	7	8
Ayda Bir	7	15	22
Kayıt Sırasında	1	3	4
Toplam	9	25	34

Tablo 11’de çocukların sağlık kontrollerinin yapılma sıklığının bağlı olduğu kurumlara göre dağılımı incelenmiştir. MEB’e bağlı kurumlardaki çocukların sağlık kontrolleri 7 kurumda ayda bir, 1 kurumda haftada bir, 1 kurumda kayıt sırasındaki ailenin getirdiği rapor ile değerlendirilmektedir. SHÇEK’e bağlı kurumlardaki çocukların sağlık kontrolleri 22 kurumda ayda bir, 8 kurumda haftada bir, 4 kurumda kayıt sırasındaki ailenin getirdiği rapor ile değerlendirilmektedir. Sağlık kontrol sıklığı konusunda uyulması gereken bir zorunluluk olmadığı için kurumlar kendi politikalarına göre hareket etmektedirler.

Tablo 12: Kurumların Dış Mekan Alan Büyüklüğüne Göre Dağılımı (n=32)*

Dış Mekan Alanı m ²	n	%
50-100	11	34
101-200	9	29
201-400	10	31
401-600	1	3
601-1500	1	3
Toplam	32	100

* Araştırma kapsamına alınan kurumlardan ikisi bahçe alanı olarak ortak site bahçesini kullandığını belirtmiştir.

Tablo 12’de kurumların dış mekan alan büyüklüğüne göre dağılımı görülmektedir. Bahçe alan büyüklükleri 50m² ile 1500 m² gibi geniş bir fark aralığında değişmektedir. Kurumların; %34’ünün bahçe alanı 50-100 m², %29’unun bahçe alanı 101-200 m², %31’inin bahçe alanı 201-400 m², %3’ünün bahçe alanı 401-600 m² ve %3’ünün bahçe alanı 1500 m²’dir. Bu tablodan da gözlemlendiği gibi kurumların dış mekan oyun alanlarının çok yeterli olmadığı görülmektedir.

Tablo 13: Kurumların Çocuk Başına Düşen Ortalama Bina ve Bahçe Alanları

Bağlı Olduğu Kurum	Çocuk Başına Düşen Alan (m ²)	
	Bina	Bahçe
MEB (n=9)	4,7	3,2
SHÇEK (n=25)	6,3	4,8
Toplam	5,9	4,3

Tablo 13’de kurumların çocuk başına düşen ortalama bina ve bahçe alanları görülmektedir. MEB’e bağlı kurumlarda çocuk başına ortalama 4,7 m² bina alanı ve 3,2 m² bahçe alanı düşerken SHÇEK’e bağlı kurumlarda çocuk başına 6,3 m² bina alanı ve 4,8 m² bahçe alanı düşmektedir. TSE standartlarına göre arsa büyüklüğü çocuk başına en az 10m² esas alınmalı koşuluna göre MEB okullarında çocuk başına toplam 7,9 m², SHÇEK okullarında ise 11,1m² alan düşmektedir.

Tablo 14: Kurumların Bina Özelliklerine Göre Dağılımı (n=34)

Bina Özellikleri	N	%
Binanın kurum için özel yapılma durumu		
Evet	5	14,7
Hayır	29	85,3
Eğitim kurumu binası özelliği		
İki-üç katlı	17	50,0
Apartman giriş katı	10	29,4
Diğer (Apartman 1.kat, müstakil bina)	7	20,6
Binanın ana cadde üzerinde olma durumu		
Evet	11	32,4
Hayır	23	67,6
200m yakınında uçurum, baz istasyonu olma durumu		
Evet	32	94,1
Hayır	2	5,9
Binanın 200m yakınında olan sağlık kuruluşları		
Yok	1	3
Hastane	6	17,6
Poliklinik	14	41,2
Sağlık Ocağı	6	17,6
Birden Fazla Sağlık Kuruluşu	7	20,6
Binadan bahçeye açılan çıkış kapısı sayısı		
Bir Kapı	20	58,8
İki Kapı	14	41,2
“Güvenlik” için girişte zil sistemi bulunma durumu		
Evet	34	100,0
Hayır	-	-
Binanın depreme dayanıklılığıyla ilgili bilgi durumu		
Evet	14	41,2
Hayır	20	58,8

Tablo 14’te kurumların bina özelliklerine göre dağılımı görülmektedir. Kurumların %14,7’si kurum için özel yapılmıştır. Kurum bina özelliklerine bakıldığında; %50’si 2-3 katlı bina, %29,4’ü apartman giriş katı, %20,6’sının ise müstakil bina ve apartman 1.katı olduğu belirlenmiştir. Kurumların %32,4’ü ana cadde üzerindedir. Kurumların ana caddeye yakın olması trafik kazası açısından yüksek risk taşımaktadır. Kurumların %94,1’inin 200m yakınında uçurum, baz istasyonu olduğu belirlenmiştir. TSE standartlarına göre; bina çevresinde uçurum, baz istasyonu vb olmamalı (TSE 10347) şartının büyük oranda sağlanamadığı görülmektedir. 200m yakınında sağlık kuruluşu bulunan kurumların %41,2’sinin yakınında poliklinik, %20,6’sının yakınında birden fazla sağlık kuruluşu, %17,6’sının yakınında hastane, %17,6’sının yakınında sağlık ocağı bulunduğu, %3’ünün yakınında ise hiç bir sağlık kuruluşunun bulunmadığı belirlenmiştir. Kurumların hepsinde güvenlik için girişte zil sistemi mevcuttur. Görüşme yapılan kişilerin %41,2’si binanın depreme dayanıklılığı hakkında bilgi sahibi iken %58,8’i bu konuda bilgisinin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 15: Kurumların Genel Bahçe Özelliklerine Göre Dağılımı (n=34)

Bahçe Özellikleri	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Ana kapının doğrudan trafiğe açılma durumu	7	20,6	27	79,4
Oyun odalarından bahçeye kapı bulunma durumu	2	5,9	32	94,1
Girişte rüzgarlık bulunma durumu	9	26,5	25	73,5
Bahçede otopark alanının bulunma durumu	2	5,9	32	94,1
Bahçenin farklı yaş grupları için bölünebilir olma durumu	13	38,2	21	61,8

Tablo 15’de kurumların genel bahçe özelliklerine göre dağılımı görülmektedir. Kurumların %20,6’sında ana kapı trafiğe açılmaktadır. Ana kapının direk trafiğe açılması trafik kazaları açısından riski artırmaktadır.

Son yıllarda yapılan çalışmalar çocuğun görme alanının dar olduğu, seslerin iyi lokalize edilemediği için dört yaşına kadar olan çocukların sokakta iyi gözlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Başaran, 1891, s.16).

Oyun odalarından bahçeye kapı %5,9 kurumda bulunmaktadır. TSE standartlarına göre; “oyun odasından bahçeye doğrudan kapı bulunmalı” maddesi (TSE 10347) %94,1 okulda mevcut değildir.

Girişte rüzgarlık %26,5 kurumda bulunmaktadır. Oyun alanı atmosfer olaylarından (ör: rüzgar, güneş) korunma sağlamalı, ancak binalar tarafından gölgelenmemelidir. Çocuğun konsantrasyonunu bozmamak için oyun alanını ayırmak ve tamponlamak gerekmektedir (Şener, 2001, s.44). TSE standartlarına göre; “bina girişinde rüzgarlık düzenlenmeli” maddesi (TSE 10347) kurumların %73,5’inde bulunmamaktadır.

Bahçede otopark alanı %5,9 kurumda bulunmaktadır. Bahçe alanı ile otoparkın beraber olması kaza açısından yüksek risk taşıyan bir durumdur.

Bahçenin farklı yaş grupları için bölünebilir olma durumu %38,2 kurumda bulunmaktadır. TSE standartlarına göre; “bahçe alanı farklı yaş gruplarının oynayabileceği şekilde bölünmeli” maddesi (TSE 10347) kurumların %61,8’inde bulunmamaktadır.

Tablo 16: Kurumların Bahçe Etrafını Çeviren Malzemeye Göre Dağılımı (n=34)

Çevrilen Malzeme	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Duvar	27	79,4	7	20,6
Tel Örgü	19	55,9	15	44,1
Tahta Çit	1	2,9	33	97,1
Diğer (Demir Parmaklık vb.)	10	29,4	24	70,6

Tablo 16’da kurumların bahçe etrafını çeviren malzemeye göre dağılımı görülmektedir. Kurumların etrafı çevrilirken %79,4’ünde duvar, %55,9’unda tel örgü, %2,9’unda tahta çit, %29,4’ünde demir parmaklık kullanılmıştır. OÖEK’lerinin etrafları genelde tek malzeme ile değil duvar üzeri parmaklık, demir parmaklık gibi farklı yöntemlerle çevrilmiştir. Genelde bina giriş katı olan kurumlardan bina etrafının durumuna göre kapatma işlemi uygulanmıştır. Kurumların %29,4’ünde bahçe etrafı demir parmaklık vb. ile çevrilidir. Kullanılan demir parmaklıkların bir kısmı çocukların tırmanmasına neden olabilecek yüksekliktedir. Demir parmaklıklar üzerindeki sivri uçların da çocuğa zarar verebilecek özellikte olduğu gözlenmiştir.

Tablo 17: Kurumların Bahçe Çevresinden Kaynaklanabilecek Kaza Risklerine Göre Dağılımı

Kaza Riski	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Çocukların tırmanma riski	2	5,9	32	94,1
Çocuğun elini / başını sıkıştırma riski	9	26,5	25	73,5

Tablo 17’de kurumların bahçe çevresinden kaynaklanabilecek kaza risklerine göre dağılımı görülmektedir. Bahçe çevresinden kaynaklanabilecek kaza riskleri içerisinde %5,9 kurumda tırmanma riski bulunurken, %26,5 kurumda çocuğun elini/ başını sıkıştırma riski olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 18: Kurumların Bahçe Alanını Kaplayan Yer Zemini zelliklerine Göre Dağılımı

Bahçe Alan (m²)	im n	Beton/Karo n	Toprak n	im Halı n	çakıl n
0	12	4	19	21	25
1- 50	6	18	6	7	5
51-100	3	6	3	3	1
101-200	9	2	3	-	1
201-400	1	2	-	1	-
401-900	1	-	1	-	
Toplam *	32 *	32 *	32 *	32 *	32 *

* İki okul bahçe alanı olarak ortak site bahçesini kullandığını belirtmiştir. Bu okullar Tablo 18'in dışında tutulmuştur.

Tablo 18'de kurumların bahçe alanını kaplayan yer zemini özelliklerine göre dağılımı görülmektedir. Bahçe yer zemininde kullanılan malzemelere bakıldığında, 25 kurumda çakıl, 21 kurumda çim halı, 19 kurumda toprak, 12 kurumda çim alan, 4 kurumda beton alan bulunmamaktadır. 1- 50m² ve 51-100m² alanlarda en fazla beton/karo, 101-200 m² alanlarda en fazla çim, 201-400 m² alanlarda en fazla beton/karo, 401-900 m² alanda sadece çim ve toprak alan kullanılmıştır. TSE standartlarına göre; “açık alan zemini toprak veya çim olmalı” maddesine (TSE 10347) kurumlarda kısmen uyulduğu bahçe alanında birden fazla zemin kaplaması olduğu tespit edilmiştir. Kurum alanları içinde beton ve çakıl alanların bulunması çocukların dışma sırasında daha derin yaralanmaları açısından risk taşımaktadır.

Tablo 19: Kurumların Bahçelerindeki Merdiven Özelliklerine Göre Dağılımı (n=13)*

Merdiven Özellikleri	n	%
Merdiven Güvenliği		
Merdiven korkuluğu olan	8	61,5
TSE standartına uygun korkuluk	5	38,4
Merdivenin Kullanım Amacı		
Bahçe İçi	3	23,1
Ana Giriş/Çıkış	9	69,2
Yangın Merdiveni	1	7,7

* Araştırma kapsamındaki 13 kurumun bahçesinde merdiven bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablo 19’da kurumların bahçelerindeki merdiven özelliklerine göre dağılımı görülmektedir. Kurumların 13 tanesinde bahçe alanı içinde merdiven bulunmaktadır. Bu merdivenlerin %61,5’inde korkuluk bulunmaktadır ve bu korkulukların %38,4’ünün TSE standartlarına göre planlandığı gözlenmiştir. TSE standartlarına göre; “ Merdivenlerde basamak sayısına bakılmaksızın korkuluk yapılmalı, çocukların kayma ve tırmanmasını önlemek için korkuluklar boyuna planlanmalı” maddesi (TSE 10347) bulunmaktadır.

Merdivenlerin kullanım amacına bakıldığında; bahçedeki merdivenlerden %69,2’si ana giriş/çıkış kısmında, %23,1’i bahçe içinde, %7,7’sinin ise yangın merdiveni olduğu görülmüştür. Yangın merdiveni bahçe oyun araçlarının yakınında olduğu için kaza riski taşımaktadır.

Tablo 20: Kurumların Bahçelerinde Bulunan Ağaçlara Göre Dağılımı

Ağaç türü	Bahçedeki Konumu		Tırmanma riski	
	Kenar	Orta	Var	Yok
Meyve (n=8)	5	3	1	7
Gölge (n=53)	46	7	4	49
TOPLAM (n=61)	51	10	5	56

Tablo 20’de kurumların bahçelerinde bulunan ağaçlara göre dağılımı görülmektedir. Kurumların toplamında 61 ağaç olduğu belirlenmiştir. Bu ağaçlardan 10 tanesi konum itibari ile bahçe ortasında olup, çocukların çarpması açısından büyük risk oluşturmaktadır. Tırmanma riski açısından 5 ağaç tehlikeli bulunmuştur. Okulların dış mekanda bulunan ağaç sayısı oldukça düşük bulunmuştur. Okul bahçe alanlarının küçük olması, çevre düzenlemesi sırasında ağaç gibi yeşil alanlara yer ayrılmaması ağaçların az olma nedeni olarak gözlenmiştir. Çocukların oyun alanlarında daha fazla sayıda ağaç olması gerekliliği araştırmalarda vurgulanan bir gerçektir.

Ayrıca; araştırma sırasındaki gözlemlere göre; küçük bitki türleri açısından 5 okulda çim alan üzerinde çalılık grupları, 6 okulun etrafında sarmaşıklar yer almakta, 2 okul bahçesinde ise süs şeklinde ekilmiş mevsim çiçekleri bulunmaktadır. Küçük bitkilerin tamamının çocuklar tarafından koparılmaya uygun olduğu tespit edilmiştir. Çocukların hobi olarak bitki yetiştirebileceği ayrılmış özel mekanlar gözlenmemiştir.

Clemens’inde belirttiği gibi, OÖEK’lerinde çocukların bahçe işleri yapmaları gelişimleri açısından oldukça önemlidir. Çocukların bahçenin tasarımı, tohum ve bitkilerin seçimi, dikimi, bahçenin düzenlenmesi ve ekinlerin hasatı süreçlerine katılması, canlıların gelişiminin doğal sürecini görmelerini sağlar. Çocuklar sadece bitkilerin yeşermesi, çiçek açmasını izlemenin heyecanı ve bahçeye gelen böcekleri incelemenin büyüsunü yaşamakla kalmaz, kendi büyüttükleri ağacın meyvesini yemenin hazzını da yaşamış olurlar. Çocuklar bahçe aletlerini kullanarak yeteneklerini geliştirir, kendi yiyeceklerini ve bitkilerini yetiştirerek bilgilerini artırır ve grup olarak çalışmayı öğrenirler. Clemens çocukların tüm hayatları boyunca ilerletebilecekleri bir hobi üzerine ilk bilgilerini edinmiş olduklarını vurgulamaktadır (Clemens, 1996, s.25).

Tablo 21: Kurumların Bahçelerindeki Etkinlik Alanlarına Göre Dağılımı (n=34)

Bahçe Etkinlik Alanları	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Hayvan yetiştirme alanı	4	11,8	30	88,2
Su oyun alanı	2	5,9	32	94,1
Etkinlik alanı (resim, müzik vb.)	6	17,6	28	82,4
Kış bahçesi	2	5,9	32	94,1

Tablo 21’de kurumların bahçelerindeki etkinlik alanlarına göre dağılımı görülmektedir. Kurumların bahçelerinin %11,8’inde hayvan yetiştirme alanı, %5,9’unda su oyun alanı, %17,6’sında etkinlik alanı (resim, müzik vb), %5,9’unda kış bahçesi bulunmaktadır. Bu veriler çocuğun oyunla kazanacağı deneyimlerinin sınırlandığını gösteren birer ipucu olarak düşünülebilir.

Yapılan araştırmalara göre, öğretmenin oyun bahçesi içindeki aktiviteleri, öğrenme mekanındakiler için yaptığı şekilde planladığında, iç mekanda yapılan hemen hemen her şeyin, dış mekanda da yapılabileceğini ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle, dış oyun mekanlarının tasarımı, iç mekan ve okul öncesi eğitim kurumu tasarımları ile aynı zamanda ve önemde düşünülmelidir (Şener, 2001, s.67).

Kum, çocukların çevrelerini değiştirebilme ve biçimlendirme becerileri için gereklidir. 1886 yılında ilk kum havuzu Zakerzewska tarafından inşa edilmiştir. Bu yaratıcı malzemenin kullanılmasıyla çocuk oyununa uygun malzeme seçimi gündeme gelir. Kum alanlar, kaydırakta ve salıncakta olduğu gibi kimin kullanacağı, nasıl kullanılacağına ilişkin karmaşa yaratan yerlerdir (Tekkaya, 2001, s.31).

Kum ve suyun en önde gelen özelliklerinden şekilsel ve işlevsel esneklik, OÖÇ’a birçok deney imkanı sağlar. Kum ve suda çeşitli objelerle oynamak ve ölçmek, çocuğa nicelik, yüzmek, batmak gibi kavramları gösterir. OÖÇ ölçer, karıştırır, doldurur, döker ve şekillendirirken doku ve niceliklerin ne olduğunu dener

ve öğrenir. Bunun kadar önemli bir diğer konu da çocuğun kendi duyu ve duygularını uyarmaktan aldığı zevktir. Beaty'nin tanımına göre öğrenme mekanı içinde yer alması gereken aktivite merkezleri; kum/su oyunu, sanat, inşa etme, hareket yapma merkezleri, korunaklı dış mekanı da içine almaktadır. Su oyun alanının fiziki düzeni, öğrenme mekanının geri kalanı gibi, çocukların kendi başlarına suyla oynayıp oynamayacaklarını ya da sürekli kavga etme, su sıçratma konusunda bir yetişkinin denetimine ihtiyaç duyup duyulmayacağını belirler (Beaty, 1988, s.42).

Olds; kısıtlayıcı hareketsizliğin, gelişimi kökünden kesip attığına ve gelecek hayatta davranış ve öğrenme zorluklarına yol açabileceğine inanmakta ve içinde çocukların deneme, başarısız olma, tekrar deneme, başarmanın riskini deneyimleyebilecekleri, uyarıcı fakat aynı zamanda güvenli çevreler yaratmayı teşvik etmektedir (Olds, 1987, s.121).

OÖÇ'lar kendi aktiviteleri sırasında bir şeyler öğrenebilecekleri, hareket edebilecekleri, inşa edebilecekleri, sınıflama yapabilecekleri, yaratıcı olabilecekleri, dağıtabilecekleri, inceleme yapabilecekleri, rol yapabilecekleri, arkadaşlarıyla bir arada çalışabilecekleri, küçük ve büyük gruplar içerisinde bireysel olarak çalışabilecekleri mekanlara ihtiyaç duyarlar (Beaty, 1988, s.44).

Öğrenme mekanını, aktivite merkezleri içerecek şekilde düzenlemek, tertip ve organizasyon sağlar, karmaşayı sınırlar ve çocukların planlı aktiviteler gerçekleştirmesini teşvik eder. Öğrenme mekanı, OÖÇ'un aktivite merkezini nasıl ve ne zaman kullanacaklarını bilecekleri biçimde düzenlenmelidir. Bu durumda öğretmen de öğrencileri gözleme konusunda daha rahat olacaktır (Şener, 2001, s.33).

Oyun bahçelerinin nasıl olması gerektiği konusunda hem mimari, hem de eğitim alanında varılan ortak bir kanı, "geleneksel" oyun bahçeleri gibi olmamaları gerektiğidir. Geleneksel oyun bahçelerindeki araçlar sadece egzersiz ve fonksiyonel oyun için tasarlanmıştır. Oyun alanının oluşturulmasında hem teorik, hem de pratik yönleri ele alan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmaların hepsinde, geleneksel oyun

bahçelerinden duyulan memnuniyetsizlik vurgulanmaktadır. OÖÇ'ların dış mekanda koşup, zıplayıp, bağırabildiklerini, genellikle daha az kuralları olan oyunlarla ilgilenebildiklerini; dış mekanda yer alan değişiklik ve risk alma olasılıklarının, bu alanı davetkar kıldığını, bu mekandaki görüntü, ses ve dokuların tüm duyuları uyarmakta çok etkili olduğunu ve bunun da oyun için etkili bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Daha rahat hareket imkanı ve burada yer alan oyuncakların kazaya yatkınlığının çok olması dış mekanlardaki kaza riskini artırmaktadır (şener, 2001, s.32).

Tablo 22: Kurumların Bahçelerinde Bulunan Oyun Araçlarının Özelliklerinin Kazaya Yatkınlık Durumlarına Göre Dağılımı

Bahçe Oyun Aracı	Kazaya Neden Olabilecek Faktörler	Kazaya Yatkın	Kazaya Yatkın Değil
Salıncak (n = 30)	Koruyucu kemer	22	8
	Yaslanma kısmı	7	23
	Yerden Yüksekliği	5	25
	Yer zemini	9	21
	Oyuncağın malzemesi	15	15
	Bulunduğu yer	18	12
Tahteravalli (n = 10)	Yer zemini	6	4
	Oyuncağın malzemesi	6	4
	Bulunduğu yer	3	7
	Sivri uçlar	4	6
Kaydırak (n = 24)	Yer zemini	14	10
	Oyuncağın malzemesi	12	12
	Bulunduğu yer	6	18
	Sivri uçlar	8	16
	Kenar koruma	11	13
	Eğimi	2	22
Tırmanma Araçları (n = 4)	Yer zemini	1	3
	Oyuncağın malzemesi	-	4
	Bulunduğu yer	-	4
	Sivri uçlar	-	4
Oyun Evleri (n = 4)	Yer zemini	2	2
	Oyuncağın malzemesi	-	4
	Bulunduğu yer	1	3
	Sivri uçlar	-	4
Lastik Tekerler (n = 2)	Yer zemini	1	1
	Oyuncağın malzemesi	-	2
	Bulunduğu yer	-	2
	Saklandığı yer	1	1
Kum Havuzu (n = 5)	Yer zemini	-	5
	Oyuncağın malzemesi	2	3
	Bulunduğu yer	2	3
Dönme Dolap (n = 5)	Yer zemini	1	4
	Oyuncağın malzemesi	4	1
	Bulunduğu yer	1	4
	Sivri uçlar	2	3
Tünel (n= 2)	Yer zemini	1	1
	Oyuncağın malzemesi	-	2
	Bulunduğu yer	-	2
	Tünelin çapı	-	2
	Tünelin şekli	-	2
Yaylı Aletler (n= 4)	Yer zemini	2	2
	Oyuncağın malzemesi	1	3
	Bulunduğu yer	-	4

Tablo 22’de kurumların bahçelerinde bulunan oyun araçlarının özelliklerinin kazaya yatkınlık durumlarına göre dağılımlı görülmektedir.

Araştırma kapsamındaki kurumların; 30 tanesinde salıncak bulunmaktadır. Bu salıncakların 22 tanesi koruyucu kemer olmaması, 7 tanesi yaslanma kısmının olmaması, 5 tanesi yerden çok yüksek olması, 9 tanesi yer zemininin beton ve çakıl olması, 15 tanesi malzemesinin kırık plastik, metal, halat olması, 18 tanesi orta alanda olması nedenleri ile kazaya yatkın bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki kurumların; 10 tanesinde tahteravalli bulunmaktadır. Tahteravallilerin; 6 tanesi yer zemininin toprak ve çakıl olması, 6 tanesi metal, metal-tahta olması, 3 tanesi orta alanda olması, 4 tanesi sivri uçlarının olması nedeniyle kazaya yatkın bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki kurumların; 24 tanesinde kaydırak bulunmaktadır. Kaydırakların; 14 tanesi yer zemini çakıl, toprak-taş, beton olması, 12 tanesi malzemesinin metal olması, 6 tanesi ortada olması, 8 tanesi sivri köşeli, 11 tanesi kenar koruması ince, tutunma yerlerinin olmaması, merdiven basamak araları yüksek, kaydırağa geçiş aralarının geniş olması, 2 tanesi spiral olması ve iniş kısımları daha dik olduğu için kazaya yatkın bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki kurumların; 4 tanesinde tırmanma araçları bulunmaktadır. Tırmanma araçlarının 1 tanesi yer zemini çakıl olduğu için kazaya yatkın bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki kurumların; 4 tanesinde oyun evleri bulunmaktadır. Oyun evlerinin 2 tanesi karo beton üzerinde olması, 1 tanesi bahçe kenarında st üste düzensiz dizilmiş parçalar halinde olduğu için kazaya yatkın bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki kurumların; 2 tanesinde lastik tekerler bulunmaktadır. Lastik tekerlerin 1 tanesi yer zemininin çakıl olması, 1 tanesi ise

bahçede kum havuzunun çevresini kapatmada kullanıldığı için kazaya yatkın bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki kurumların; 5 tanesinde kum havuzu bulunmaktadır. Kum havuzlarının 2 tanesi etrafı karo ve kırık fayanslarla çevrili olması, 2 tanesi bahçe ortasında olması ve etrafının betonla çevrili olması nedeni ile kazaya yatkın bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki kurumların; 5 tanesinde dönme dolap bulunmaktadır. Dönme dolapların 1 tanesi yer zemini çakıl olması, 4 tanesi metal ve bazılarının eski, kırık olması, 1 tanesi metal kapı yanında olması, 2 tanesinin oturma alanlarının dar, tutunma yerlerinin sağlam olmaması nedeniyle kazaya yatkın bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki kurumların; 2 tanesinde tünel bulunmaktadır. Tünelin bir tanesi 60cm çapında, bir tanesi ise tırtıl şeklinde ve 4m uzunluğundadır. Tünellerin 1 tanesi yer zemininin çakıl olması nedeniyle kazaya yatkın bulunmuştur.

Araştırma kapsamındaki kurumların; 2 tanesinde yaylı aletler bulunmaktadır. Yaylı aletlerin 2 tanesi yer zemini beton ve çakıl, 1 tanesi demir sabitlenme ve yaylanması sağlam olmaması nedeniyle kazaya yatkın bulunmuştur.

TSE standartlarına göre “oyun bahçesinde; serbest oyunlar ve kas gelişimi için tırmanma (ahşap veya sert plastik) ve denge aracı, kum havuzu (yeterli büyüklükte), salıncak, tahteravalli, kaydırak, oyun kutuları (araba, tren bisiklet vb), trafik işaretleri bulunmalı, donanımda sert ve sivri köşeler bulunmamalı, metal malzemeler kullanılmamalıdır ifadesi yer alırken (TSE 10347), tabloda görüldüğü gibi okullar bahçe oyun araçları donanımı açısından yetersiz bulunmuştur. Bu yetersizliğin çoğu okulda malzeme eksikliğinden, bir kısmında ise oyuncakların uygun standartlar dışında malzemelerden olması ile ilişkili olduğu düşünülebilir.

Çocuklar tırmanmayı ve yüksekliklere ulaşmayı severler. Bu noktadan çevrelerine ilişkin yeni bir perspektif edinirler. Yüksek yerler oyuna mücadele kazandırır. Ancak, bu konuda güvenlik başlıca noktadır. Çünkü, oyun araçlarındaki çocuk kazalarının %70'i düşmelerdir (Vergeront, 1994, s.12). Güvenlik hem planlama hem de detay tasarımı işidir. Tırmanma aracı altındaki yüzeyde düşmeye karşı bir malzeme olmalıdır. Çocuklar hızlanma hissinden ve motor koordinasyonun değişiminden hoşlanırlar. Bunu sağlayan araçlardan, örneğin, kaydıraklarda eğim zorluk derecesini etkiler. 30 derece ve daha az eğimlerde çocuk hızını kontrol edebilmektedir (Vergeront, 1994, s.10).

Tablo 23: Kurumların Bahçe Oyun Araçlarının Bakım ve Kontrolleri ile İlgili Bilgilere Göre Dağılımı

Bahçe Oyun Araçlarının Bakımı	n	%
Bakım ile ilgilenen		
Firma	6	17,7
Temizlik Personeli	23	67,6
Diğer (Teknik personel, site yönetimi vb.)	5	14,7
Kontrollerinin yapılma sıklığı		
Aylık	1	2,9
Mevsimlik	33	97,1

Tablo 23’de kurumların bahçe oyun araçlarının bakım ve kontrolleri ile ilgili bilgilere göre dağılımı görülmektedir. Bahçe oyun araçlarının bakımı; kurumların %67,6’sında temizlik personeli, %17,7’sinde firma, %14,7’sinde diğer (teknik personel, site yönetimi ve anlaşmalı kişiler) kişiler tarafından yapılmaktadır. Bahçe oyun araçlarının kurumların %97,1’inde mevsimlik, %2,9’unda aylık periyotlar şeklinde yapılmaktadır. Bahçe araçlarının kontrolleri kazaların önlenmesinde önemli bir etkidir. Bu yüzden kontrol sıklıklarının yeterli olmadığı gözlenmiştir.

Okul alanlarının iyi planlanmaması ve kullanılmaması, okul binalarının çocuklar için uygun dizayn edilmemesi, oyun alanlarında delik, çukurların olması,

zeminin yapısının bozuk olması kaza nedenleridir. Okul bahçesinde kayma, tırmanma, sıçrama için elverişli oyun alanları yapılacaksa, buralara yerleştirilen oyun araçlarının bakımının düzenli olarak yapılması gerekir. Özellikle salıncakların ek yerleri ve vidaları düzenli olarak kontrol edilmelidir (Poyraz ve diğ., 2003, s.61).

Tablo 24: Kurumların Bahçelerindeki Oyun Araçlarının Seçiminde Dikkat Edilen Kriterlere Göre Dağılımı (n=34)

Kriterler	N	%
Kullanılabilirlik	28	82,3
Ucuzluk	8	23,5
Güvenlik	29	85,3
Amaca Uygunluk	26	76,4

Tablo 24’de kurumların bahçelerindeki oyun araçlarının seçiminde dikkat edilen kriterlere göre dağılımı görülmektedir. Bahçe oyun araçlarının seçiminde dikkat edilen kriterlere bakıldığında kurumların %85,3’ü güvenlik, %82,3’ü kullanılabilirlik, %76,4’ü amaca uygunluk ve %23,5’i ucuzluğunun karar vermede etkili olduğunu belirtmişlerdir. Görüşülen kişilerin en çok güvenliği tercih etmeleri olumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Tablo 25: Kurumlarda Son Üç Yılda Karşılaşılan Kazalara İlişkin Verilerin Dağılımı (n=30)

Değişken	Düzey	n	%
Kaza Türü (n=30)	Düşme	15	50
	Isırma	6	20
	Yüksekten düşme	2	7
	Oyuncak atma	1	3
	Yabancı cisim yutma	1	3
	Çarpma/çarpışma	5	17
Kazanın Yeri (n=30)	Oyun odası	19	63
	Bahçe	8	27
	Yemek Salonu	3	10
Çocuğun Yaşı (n=30)	0-3	11	37
	4-6	19	63
Çocuğun Cinsiyeti (n=30)	Kız	13	44
	Erkek	17	56
Kazada İlk Müdahale Eden (n=30)	Öğretmen	24	80
	Yönetici	3	10
	Sağlık Kuruluşu	3	10

Tablo 25’de kurumlarda son üç yılda karşılaşılan kazalara ilişkin verilerin dağılımı görülmektedir.

Kurumlarda son üç yıl içinde meydana gelen toplam kaza sayısı 30’dur. Bu kazaların; %50’si düşme, %20’si ısırma, %17’si çarpma/çarpışma, %7’si yüksekten düşme, %3’ü oyuncak atma, %3’ü yabancı cisim yutma şeklinde meydana gelmiştir.

Kazaların nerede meydana geldiğine dair verilere bakıldığında; kazaların %63’ünün oyun odasında, %27’sinin bahçede, %10’unun yemek salonunda meydana geldiği görülmektedir.

Kazaya uğrayan çocukların; %63’ü 4-6 yaş grubunda, %37’si ise 0-3 yaş grubundadır.

Kazaya uğrayan çocukların; %44'ü kız, %56'sı erkek çocuğudur.

Kaza durumunda ilk müdahale edenlerin %80'ini öğretmenler, %10'u kurucular, %10'unun ise sağlık kuruluşu olduğu belirlenmiştir.

Tabloda görüldüğü gibi kurumlarda kaza anında ilk müdahaleyi yapanların %80'i öğretmenlerdir. Fakat öğretmenlerin yalnızca %3'ünün ilkyardım bilgisine sahip olduğu, toplam sayıda da sadece %5 oranında personelin ilkyardım eğitimi aldığı tespit edilmiştir (Tablo 9). Bu oranın yetersiz olduğu düşünülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Bu araştırmanın temel amacını Ankara ili merkez ilçelerindeki (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Mamak, Sincan, Yenimahalle) Okul Öncesi Eğitim Kurumları Dış Mekanlarının Kaza Unsurları Açısından İncelenmesi oluşturmaktadır. Bu bölümde araştırmanın bulguları ışığında ulaşılan sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

OÖEK'lerinin bağlı olduğu kuruma göre dağılımı incelendiğinde; görüşülen okulların %26,5'i MEB'e, %73,5'i SHÇEK'e bağlıdır. Örneklem kapsamında 35 okul bulunmakta iken Mamak ilçesinde örnekleme alınan bir özel OÖEK'mu kapatıldığı için ve ilçede MEB'e bağlı başka kurum bulunmadığından dolayı araştırma 34 okulda yürütülmüştür (Tablo 2).

Kurumlarda görüşme yapılan kişilerin görev dağılımları incelendiğinde; kurumla ilgili bilgi almak üzere görüşülen kişilerin %41,2'si öğretmen, %32,4'ü kurucu, %26,4'ü sorumlu müdür olduğu görülmektedir (Tablo 3).

Kurucuların öğrenim durumlarının dağılımı incelendiğinde; araştırma kapsamına alınan kurum kurucularının %70,6'sı üniversite mezunu fakat alan dışı, %20,6'sı üniversite mezunu ve çocuk gelişimci, %5,9'u lise mezunu ve %2,9'u çocuk gelişimi meslek lisesi mezunu olduğu görülmektedir (Tablo 4).

Kurumların hizmet sürelerinin dağılımı incelendiğinde; MEB'e bağlı kurumların ortalama 6,94 yıl, SHÇEK'e bağlı kurumların 6,40 yıldır hizmet verdiği görülmektedir (Tablo 5).

Kurumların çocuk kapasitesi durumlarına göre dağılımları incelendiğinde; MEB'e bağlı kurumlardaki çocuk sayısı ortalama 40,7 iken SHÇEK'e bağlı kurumlardaki çocuk sayısı ortalaması 62,4'dür. Bu kurumların doluluk oranlarına

bakıldığında MEB'e bağlı kurumlar %67 kapasite ile çalışırken SHÇEK'e bağlı kurumların %72 kapasite ile çalıştığı görülmüştür (Tablo 6).

Kurumların ğretmen başına düşen ortalama ocuk sayılarının dağılımı incelendiğinde; araştırma kapsamındaki MEB'e bağlı kurumlarda bu sayı ortalama 10,4 iken SHÇEK'e bağlı kurumlarda 9,6 olduğu görülmüştür (Tablo 7).

Kurumların personel sayılarının dağılımı incelendiğinde; kurumlarda yönetici, ğretmen ve aħçı sayıları yeterli iken, bakıcı ane, doktor, hemşire ve temizlik görevlilerinin çok yeterli olmadığı görülmektedir (Tablo 8).

Kurum personelinin ilkyardım eğitimi alma durumlarına göre dağılımı incelendiğinde; kurumlardaki personellerden sorumlu müdürlerden 4', öğretmenlerden 5'i, kuruculardan 2'si, hemşirelerden 1'inin ilkyardım eğitimi aldığı görülmektedir (Tablo 9).

Çocukların sağlık kontrollerini yapan doktorların bağlı olduğu kurumlara göre dağılımı incelendiğinde; MEB'e bağlı kurumlardaki çocukların sağlık kontrolleri 7 kurumda anlaşmalı doktor, 2 okulda ise aile tarafından seçilen doktor tarafından yaptırıldığı, SHÇEK'e bağlı kurumların 21'inde anlaşmalı doktor, 3'nde kurumun kendi doktoru ve 1'inde aile tarafından seçilen doktor tarafından yaptırıldığı görülmektedir (Tablo 10)

Çocukların sağlık kontrollerinin yapılma sıklığının bağlı olduğu kurumlara göre dağılımı incelendiğinde; MEB'e bağlı kurumlardaki çocukların sağlık kontrolleri 7 kurumda ayda bir, 1 kurumda haftada bir, 1 kurumda kayıt sırasındaki ailenin getirdiği rapor ile değerlendirilmektedir. SHÇEK'e bağlı kurumlardaki çocukların sağlık kontrolleri 22 kurumda ayda bir, 8 kurumda haftada bir, 4 kurumda kayıt sırasındaki ailenin getirdiği rapor ile değerlendirildiği görülmektedir (Tablo 11).

Kurumların dış mekan alan büyüklüğüne göre dağılımı incelendiğinde; bahçe alan büyüklükleri 50m² ile 1500 m² gibi geniş bir fark aralığında değişmektedir. Kurumların; %34'ünün bahçe alanı 50-100 m², %29'unun bahçe alanı 101-200 m², %31'inin bahçe alanı 201-400 m², %3'ünün bahçe alanı 401-600 m² ve %3'ünün bahçe alanı 1500 m² olduğu görülmüştür (Tablo 12).

Kurumların çocuk başına düşen ortalama bina ve bahçe alanları incelendiğinde; MEB'e bağlı kurumlarda çocuk başına ortalama 4,7 m² bina alanı ve 3,2 m² bahçe alanı düşerken SHÇEK'e bağlı kurumlarda çocuk başına 6,3 m² bina alanı ve 4,8 m² bahçe alanı düştüğü görülmüştür (Tablo 13).

Kurumların bina özelliklerine göre dağılımı incelendiğinde; binaların %14,7'si kurum için özel yapılmıştır. Kurum bina özelliklerine bakıldığında; %50'si 2-3 katlı bina, %29,4'ü apartman giriş katı, %20,6'sının ise müstakil bina ve apartman 1.katı olduğu belirlenmiştir. Kurumların %32,4'ü ana cadde üzerindedir. Kurumların %94,1'inin 200m yakınında uçurum, baz istasyonu olduğu belirlenmiştir. 200m yakınında sağlık kuruluşu bulunan kurumların %41,2'sinin yakınında poliklinik, %20,6'sının yakınında birden fazla sağlık kuruluşu, %17,6'sının yakınında hastane, %17,6'sının yakınında sağlık ocağı bulunduğu, %3'ünün yakınında ise hiç bir sağlık kuruluşunun bulunmadığı belirlenmiştir. Kurumların hepsinde güvenlik için girişte zil sistemi mevcuttur. Görüşme yapılan kişilerin %41,2'si binanın depreme dayanıklılığı hakkında bilgi sahibi iken %58,8'i bu konuda bilgisinin olmadığı görülmüştür (Tablo 14).

Kurumların genel bahçe özelliklerine göre dağılımı incelendiğinde; kurumların %20,6'sında ana kapı trafiğe açılmaktadır. Oyun odalarından bahçeye kapı %5,9 kurumda, girişte rüzgarlık %26,5 kurumda, bahçede otopark alanı %5,9 kurumda, bahçenin farklı yaş grupları için bölünebilir olma durumu %38,2 kurumda bulunduğu görülmüştür (Tablo15).

Kurumların bahçe etrafını çeviren malzemeye göre dağılımı incelendiğinde; kurumların etrafı çevrilirken %79,4'ünde duvar, %55,9'unda tel örgü, %2,9'unda tahta çit, %29,4'ünde demir parmaklık kullanılmıştır. Kurumların %29,4'ünde bahçe etrafı demir parmaklık vb. ile çevrili olduğu görülmüştür (Tablo 16).

Kurumların bahçe çevresinden kaynaklanabilecek kaza risklerine göre dağılımı incelendiğinde; bahçe çevresinden kaynaklanabilecek kaza riskleri içerisinde %5,9 kurumda tırmanma riski bulunurken, %26,5 kurumda çocuğun elini/başını sıkıştırma riski olduğu görülmüştür (Tablo 17).

Kurumların bahçe alanını kaplayan yer zemini özelliklerine göre dağılımı incelendiğinde; bahçe yer zemininde kullanılan malzemelerde 25 kurumda çakıl, 21 kurumda çim halı, 19 kurumda toprak, 12 kurumda çim alan, 4 kurumda beton alan bulunmamaktadır. 1- 50m² ve 51-100m² alanlarda en fazla beton/karo, 101-200 m² alanlarda en fazla çim, 201-400 m² alanlarda en fazla beton/karo, 401-900 m² alanda sadece çim ve toprak alan kullanıldığı görülmüştür (Tablo 18).

Kurumların bahçelerindeki merdiven özelliklerine göre dağılımı incelendiğinde; kurumların 13 tanesinde bahçe alanı içinde merdiven bulunmaktadır. Bu merdivenlerin %61,5'inde korkuluk bulunmaktadır ve bu korkulukların %38,4'ünün TSE standartlarına göre planlandığı görülmüştür (Tablo 19).

Merdivenlerin kullanım amacı incelendiğinde; bahçedeki merdivenlerden %69,2'si ana giriş/çıkış kısmında, %23,1'i bahçe içinde, %7,7'sinin ise yangın merdiveni olduğu görülmüştür (Tablo 19).

Kurumların bahçelerinde bulunan ağaçlara göre dağılımı incelendiğinde; kurumların toplamında 61 ağaç olduğu belirlenmiştir. Bu ağaçlardan 10 tanesi konum itibari ile bahçe ortasında olup, çocukların çarpması açısından büyük risk oluşturmaktadır. Tırmanma riski açısından 5 ağaç tehlikeli görülmüştür (Tablo 20).

Kurumların bahçelerindeki etkinlik alanlarına göre dağılımı incelendiğinde; kurumların bahçelerinin %11,8'inde hayvan yetiştirme alanı, %5,9'unda su oyun alanı, %17,6'sında etkinlik alanı (resim, müzik vb), %5,9'unda kış bahçesi bulunduğu görülmektedir (Tablo 21).

Kurumların bahçelerinde bulunan oyun araçlarının özelliklerinin kazaya yatkınlık durumlarına göre dağılımı incelendiğinde; kurumlarda bulunana salıncaklarda; koruyucu kemer olmaması ve bulunduğu yer, tahteravallilerde; yer zemini ve oyuncak malzemesi, kaydıraklarda; yer zemini ve oyuncak malzemesinin kazaya en çok yatkın olan özellikleri olduğu görülmektedir (Tablo 22).

Kurumların bahçe oyun araçlarının bakım ve kontrolleri ile ilgili bilgilere göre dağılımı incelendiğinde; bahçe oyun araçlarının bakımı kurumların %67,6'sında temizlik personeli, %17,7'sinde firma, %14,7'sinde diğer (teknik personel, site yönetimi ve anlaşmalı kişiler) kişiler tarafından yapılmaktadır. Bahçe oyun araçlarının kontrolleri, kurumların %97,1'inde mevsimlik, %2,9'unda aylık periyotlar şeklinde yapıldığı görülmüştür (Tablo 23).

Kurumların bahçelerindeki oyun araçlarının seçiminde dikkat edilen kriterlere göre dağılımı incelendiğinde; kurumların %85,3'ü güvenlik, %82,3'ü kullanılabilirlik, %76,4'ü amaca uygunluk ve %23,5'i ucuzluğunun karar vermede etkili olduğu görülmüştür (Tablo 24)

Kurumlarda son üç yılda karşılaşılan kazalara ilişkin verilerin dağılımı incelendiğinde; kurumlarda son üç yıl içinde meydana gelen toplam kaza sayısı 30'dur. Bu kazaların; %50'sinin düşme, %20'sinin ısırma olduğu, Kazaların nerede meydana geldiğine dair verilere bakıldığında; kazaların %63'ünün oyun odasında meydana geldiği, kazaya uğrayan çocukların %63'ünün 4-6 yaş grubunda olduğu, kazaya uğrayan çocukların; %56'sının erkek çocuğu olduğu görülmektedir (Tablo 25).

ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularına dayanarak;

- Kurumların özellikle fiziksel imkanlar ve güvenlik açısından yeterliliğinin sağlanması için açma izni verilen kurum tarafından ayrıntılı standartlar geliştirilmesi (dış mekan, bahçe oyun araçlarının malzemeleri, yerleşim yerleri vb.) ve belirlenen standartların uygunluğunun aralıklı olarak kontrol edilmesi,
- Kurum açmak isteyen kişilere yönelik; kurum donanımı ve güvenlik konularında rehberlik edecek yayınlar ve danışmanlık hizmetlerinin verilmesi,
- Fiziksel planlamalarda doğal oyun mekanlarının çocuklar için ne kadar önemli olduğu göz önüne alınarak, dış mekan faaliyetlerinin artırılması konusunda kurumların bilinçlendirilmesi,
- Dış mekan incelemesinde görülen kaza faktörlerinin büyük çoğunluğu ihmal olarak değerlendirilebileceğinden, bu konuda kurumların belirli aralıklarla denetlenmesi ve uyarılması,
- Güvenliğin sağlanması için alınabilecek basit önlemlerin gözardı edilmemesi,
- Kazalar ve ilkyardım konusunda bakıcı ve öğretmenlerin bilgilendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- BARBOUR, A.N. (1999). **The impact of playground design on the play behaviors of children with differing levels of physical competence.** New York: Early Childhood Reseach Quarterly
- BAŞARAN, M.(1981). 8-11 Yaş Grubu İlkokul Çocuklarında Psiko-Sosyal Açıdan Kaza Sıklığının Değerlendirilmesi. Doçentlik Tezi, Hacettepe Üniversitesi
- BEATY, J.J. (1988). **Skills For Preschool Teachers**, Columbus: OH: Merrill.
- BENEDYK, R. and MİNİSTER, S. (1998). Applying the BeSafe Method to Product Safety Evaluation, **Applied Ergonomics**,
- BERTAN, M. ve ÇAKIR, B.,(1997). **Halk Sağlığı Yönünden Kazalar.** Halk Sağlığı Temel Bilgiler. Bertan M. (Ed.).Ankara: Güneş Kitabevi,
- BOSTANCI, İ., SARIOĞLU, A., CINBIŞ, M., BEDİR, E., ve HEREK, Ö., (1998). Çocuk Acil Servise Kabul Edilen Travma Olgularının Epidemiyolojik Değerlendirilmesi. **Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Pediatri Bölümü**, Denizli, Cilt: 4, Sayı: 4
- BROWN, J.G. ve BURGER, C. (1984). Playground Designs and Preschool Children's Behaviors. **Environment and Behavior**. 16 (5)
- CAPLES, E.(1996). Some Guidelines for Preschool Design. **Young Children**. 51 (4)
- CAMPOS-DE-CARVALHO ve ROSSETTI-FERREIRA, M.C. (1993). Importance of Spatial Arrangements for Young Children in Day Care Centers. **Children's Environments**, 10 (1)
- CLEMENS, J.B. (1996). Gardening with Children, **Young Children**, 51(4)

COHEN, U., HILL, A., LANE, C., TIM MCGINTY ve GARY T.MOORE. (1994). **Recommendations for Child Play Areas**, (6.Baskı). Milwaukee: The University Of Wisconsin,

ÇIRAK, B., BERKER, M., ÖZCAN, O. E. ve ÖZGEN, T. (1999). Kafa Travmalarının Etken ve Sonuçlarına Bir Bakış: Epidemiyolojik Bir Çalışma **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Beyin Cerrahisi Anabilim Dalı**, Van: Cilt:5,Sayı:2

DIGEST, E., (1993). **Safer Playgrounds for Young Children**. ERIC Clearinghouse on Teacher Education Washington DC: 03-10

DSÖ (Dünya Sağlık Örgütü). (2002). Çevre Kirliliğinden Kaynaklanan Tehlike Her Yıl 5 Yaşından Küçük En Az 3 Milyon Çocuğun Ölümüne Neden Olmakta **Bangkok: Basın bülteni DSÖ/123**, Mart

DSÖ Avrupa Bölge Ofisinin Çevre tehditlerine Maruz Kalan Çocukların Taşıdığı Ana Riskler Konulu Durum Raporu 02/2002 (Kopenhag ve Brüksel, 15 Nisan 2002 <http://www.un.org.tr/who/bulten/turk/bul7cevrecocukrisk.HTM> adresinden 18 Mart 2006 tarihinde alınmıştır.

ERKAL, S., ŞAFAK, Ş.(1994). Ev Kazalarına Neden Olan Konut Faktörlerinin İncelenmesi. **Sağlık Dergisi**, 66, :1-2

ERKAL, S.(1992). Ev Kazalarına Neden Olan Konut Faktörlerinin İncelenmesi. Bilim Uzmanlığı Tezi, H.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

GÜLBAYRAK, C., AÇIK, Y., DEMİR, A.F. ve AYAR, A. (2003). Elazığ İli İlköğretim Okulları Ana Sınıflarının Çevre Sağlığı ve Güvenliği Koşullarının Değerlendirilmesi. **IX. Halk Sağlığı Kongre Bildirisi**,

HECK, A., COLLINS, J., and PETERSON, L. (2001). Decreasing Children's Risk Taking on the Playground, **Journal of Applied Behavior Analysis**, 34(3), U.S.A.

HERRINGTON, S. and STUDTMANN, K.(1998). Landscape Interventions:New Directions for the Design of Children’s Outdoor Play Environments. **Landscape and Urban Planning**, 42(2-4), U.S.A.

HESELTINE, P. VE HOLBORN, J. (1987). **Playgrounds**, The Planning, Design and Construction of Play Environments, Page:11.

IŞIK, H. (2004). Okul Güvenliği: Kavramsal Bir Çözümleme. **Milli Eğitim Dergisi**, Güz, sayı 164,

KALKAN, O., (2002). **Okul Sağlığı**,
<<<http://www.bsm.gov.tr/makale/20027.asp?sayi=20027>>> adresinden 12 Nisan 2006 tarihinde ulaşılmıştır.

KARAPIRLI M., BAŞER L., YAYCI N., INANICI M.A., (2005) .“18 Yaş Altı Zehirlenmeye Bağlı Ölümlemler”
<<http://www.medicine.ankara.edu.tr/internal_medical/forensic_medicine/anadoludali2ozet.htm>> adresinden 20 Nisan 2006 tarihinde alınmıştır.

KAVAKLI A., SAVAŞER, S., GÖRAK, G. VE ERDOĞAN, S. (2003). 0-6 Yaş Grubundaki Karşılaşılan Kaza Türleri ve Sıklığı, **Hemşirelik Bülteni**, No:7.

KERSTING-DÜRRWACHTER, G. and MIELCK, A. (2001). Accidents in Preschool Children in Böblingen District-Accident Causes and Risk Groups, **Gesundheitswesen (Bundesverband) Der Ärzte Des Öffentlichen Gesundheitsdienstes**, 63(5), Germany.

KIRAN, S., ŞEMİN, S. ve ERGÖR, A. (2001). Kazalar ve Toplum Sağlığı Yönünden Önemi. **STED Dergisi**, Şubat, Ankara

KIRIŞ, T., İŞ, M., İMER, M., GÜLEÇ. İ., HEPGÜL, K., ÜNAL, F., ve İZGİN. (1998). Nöroşirurjide Travma Pratiği, Prospektif Epidemiyolojik Çalışma, **İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi Nöroşirurji ABD.** Cilt: 4, Sayı: 4 [281 - 284], İstanbul

KOŞUMCU,İ.(2005).www.tccd.org/teachers/obilgiv.php?kim=247-7k-Supplemental Result adresinden 12 Nisan 2006 tarihinde alınmıştır.

MANCİAUX, M. and ROMER, C.J. (1998). **Accidents in Childhood and adolescence The role of research.** WHO, Genevre.

MARION, M.,(1981). **Guidance Of Young Children**, St Louis: C.V. Mosby

MCGRAW-HILL, INC., (1992). **Design of Children's Play Environments**, Mitsuru Senda,

MONTELLO, D.R., (1991). **Spatial Orientation and the Angularity of Urban Routes**, A Field Study, Environment and Behavior, 23 (1),

MOORE, G.T., LANE C.G., HILL, A.B., COHEN U., MCGINTY, T., (1994). **Recommendations For Child Care Centers**, Milwaukee, WI: Center For Architecture and Urban Planning Research, University of Wisconsin, (3. edition).

MOORE, G.T.,(1986). Effects of The Spatial Definition of Behavior Settings On Children's Behavior: A Quasi-Experimental Field Study, **Journal of Environmental Psychology**, 6,

MYERS, R. (1998). **Unicef Programlamasında Çocuk Gelişimi Bildiri**, UNİCEF, New York,

NAZİK, B. (1997). 0-6 Yaş Çocuğu Olan Annelere Verilen, Ev Kazalarında İlk Yardım Eğitimi Modellerinin Araştırılması. Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü,G.Ü., Ankara

NEILL, S.R.ST.J., DENHAM, E.J.M.,(1982). The Effects of Pre-School Building Design, **Educational Research**, 24(2),

ÖKTEN, A. İ., ERGÜN, R., AKDEMİR, G., OKAY, Ö., DUYAR, M., ANASIZ, H., ERGÜNGÖR, F., TAŞKIN, Y. (1997). Kafa Travmalarinin Epidemiyolojisi: 1450 Olgunun Verileri, **Ankara Numune Hastanesi Nöroşirurji Kliniği**, Cilt: 3, Sayı: 4

OLDS, A.R., (1987). **Designing Settings For Infant and Toddlers**, in C.S. Weinstein &T.G. David (eds), Space for Children, The Built Environment and Child Development, Plenum Press, New York,

PIAGET, J.,(1926). **The Language and Thought of The Child**, London: Routledge & Kegan Paul

POYRAZ, H., DERE H. (2003). **Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri**, Anı Yayıncılık, Ankara

PRESCOTT, E., (1987). **The Environment as Organiser of Intent in Child Care**, in C.S. Weinstein &T.G. David (eds), Space for Children, The Built Environment and Child Development. Plenum Press, New York,

PROSHANSKY, H.M., FABIAN, A.K., (1987). The Development of Place Identity in the Child, in C.S. Weinstein & T.G. David (eds), **Space for Children, The Built Environment and Child Development**, New York, Plenum Press,

ROBİTAİLLE, Y., LAFOREST, S., LESAGE, D. VE DORVAL, D. (2000). Search for a simple means to identify dangerous surfaces under play equipment, **Journal of Safety Researh**, 31(1)

SARIKAYALAR, F., (2005). Çocuklarda Kazalar

<<<http://www.turkcebilgi.net/saglik/acil-yardim/cocuklarda-kazalar-3293.html>>>

adresinden 23 Mart 2006 tarihinde ulaşılmıştır.

SİMONON, L. (2000). **Permaculture Playgrounds**, Playlines, 8(21).

ŞAHİN, S.,(1994). İstanbul İli Yalova İlçesi 0-6 Yaş Grubu Çocuklarında Kaza Riskinin Framingham Güvenlik Araştırması (FSS) ile Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü. Çocuk Sağlığı Enstitüsü Ana-Çocuk Sağlığı, İstanbul.

ŞENER, E.A. (2001). Okul Öncesi Çocuk Eğitim Merkezleri İçin Değişebilir/Dönüşebilir/Esnek Bir “Fiziksel Çevre Modeli” Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Aralık, İstanbul

TANDER, B., ARITÜRK, E., RIZALAR, R., BIÇAKÇI, Ü., ÇADIR, Ö.F., BAŞKAYA, H., KIRDAR, B. Ve BERNAY F., (2003). Yabancı Cisim Aspirasyonları Ve Rijit Bronkoskopi : 10 Yıllık Deneyim **Ondokuzmayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Cerrahisi A.B.D. Çocuk Ürolojisi B.D.**, Samsun

TEKKAYA, E. (2001). Tasarlanmış Çocuk Hakları: Ankara Çocuk Oyun Alanları. **Milli Eğitim Dergisi**, Temmuz, Ağustos, Eylül, Sayı 151

TENGİLİMOĞLU, D. Ve KAYNAK, Ö. (1993). Ev Kazaları, **Yeni Tıp Dergisi**, Cilt 10, Sayı:3

TÜMERDEM, Y. (1992). **Halk Sağlığı-II**. İstanbul: İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi,

UNİCEF, (2000)., Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Kitabı.

UNICEF PROGRAMLAMASINDA ÇOCUK GELİŞİMİ

<<<http://www.die.gov.tr/CIN/CIN-tr/Tarttown.html> >> adresinden 12 Nisan 2006 tarihinde alınmıştır.

VERGERONT, J. (1994). **Places and Spaces for Preschool and Primary**, The Office of Community Services, Madison, Wisconsin,

YILMAZ, S., BULUT Z., (2003). Kentsel Mekanlarda Çocuk Oyun Alanlarının Yeri ve Önemi: Erzurum Örneği. **Milli Eğitim Dergisi**, Bahar, Sayı 158

YÜKSEL, M., (2004). Çocuk Haklarında Sağlık, <<www.0-18.org>> adresinden 11.03.2006 tarihinde alınmıştır.

YÜKSEL, M., (2004). Ev İçi Kazalar (1), <<www.0-18.org>> adresinden 11.03.2006 tarihinde alınmıştır.

YÜKSEL, M., (2004). Ev İçi Kazalar (2), <<www.0-18.org>> adresinden 11.03.2006 tarihinde alınmıştır.

Türkiye'de Çocukluk Çağı Kazalarının Değerlendirilmesi (Assessment of Accidents Affecting Children in Turkey) <<<http://www.umut.org.tr/HABERLER>>> adresinden 18.08.2005 tarihinde alınmıştır.

TSE 10347, 08.11.2001, Kreş ve Gündüz Bakımevleri Genel Kurallar

UZEL, N., (2005). Çocuklar ve ev Kazaları.

<<www.thehealthnews.org/tr/news/2545/ev.kazalari.html>> adresinden 11 Mart 2006 tarihinde alınmıştır.

<http://www.suvak.org.tr/oyuncak.html> 18.05.2006 tarihinde ulaşılmıştır.

www.kidssafe-t.com 13.03.2006 tarihinde ulaşılmıştır.

www.minocw.nl 11.03.2006 tarihinde ulaşılmıştır.

www.cocuksagligi.com 18.05.2006 tarihinde ulaşılmıştır.

www.saglik.gov.tr 21.04.2006 tarihinde ulaşılmıştır.

www.aap.org 21.04.2006 tarihinde ulaşılmıştır.

EKLER

Ek-1

ANKET NO:

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARI DIŞ MEKANLARININ KAZA UNSURLARI AÇISINDAN İNCELENMESİ

I.BÖLÜM: GENEL BİLGİLER

1. Bağlı olduğunuz kurum MEB () SHÇEK ()
2. Kurumdaki göreviniz:
3. Kurucunun öğrenim durumu:
4. Kurumun hizmet süresi:
5. Kurum için belirlenen çocuk sayısı:
6. Kurumun şu andaki çocuk sayısı:
7. Kurumun alanı Bina:m² Bahçe:m²
8. Kurumda çalışan personel sayısını belirtiniz
➤ Yönetici..... b. Öğretmen c. Bakıcı anne d. Doktor.....
e. Hemşire..... d. Aşçı..... e. Temizlik görevlisi f. Diğer
(belirtiniz).....
9. Kurumunuzdaki çocukların sağlık kontrolleri kim tarafından yapılıyor?
a. Kurumun kendi doktoru () b. Anlaşmalı doktor ()
c. Hemşire () d. Diğer (Lütfen Yazınız)
10. Çocukların genel sağlık kontrolleri ne sıklıkta yapılıyor?
a. 6 ayda () b. 1 yılda () c. Diğer (Lütfen yazınız).....
11. Kurumunuzda sertifikalı ilkyardım eğitimi almış olan personel var mı? Varsa
aşağıda belirtiniz.

<u>Personelin unvanı</u>	<u>Sayısı</u>	<u>Eğitim aldığı Yer</u>
.....		
.....		

DIŞ FİZİKSEL MEKAN

12. Bina okul öncesi eğitim kurumu için özel olarak mı yapılmış? Evet () Hayır ()

13. Okulöncesi eğitim kurumu binası;

a. Tek katlı (müstakil) () b. İki-üç katlı (müstakil) ()

c. Apartman giriş katı () d. Diğer (Belirtiniz)

14. Binanızın depreme dayanıklılığı hakkında bilginiz var mı? Evet () Hayır ()

15. Binanızın depreme dayanıklılık durumu nedir?

16. Bina konum olarak ana cadde üzerinde mi? Evet () Hayır ()

17. Ana kapının okula giriş konumu

a. Ana kapı doğrudan trafiğe mi açılıyor? Evet () Hayır ()

b. Ana kapıyı kullanan başka gruplar var mı? Evet () Hayır ()

c. Ana kapıyı çocuklar kendileri açabiliyorlar mı? Evet () Hayır ()

18. Binanın 200m yakınında uçurum, baz istasyonu, vb. var mı?

Hayır () Evet ()

Cevabınız evet ise lütfen ne olduğunu belirtiniz:

19. Binanın 200m yakınında sağlık kuruluşu var mı?

Hastane () Poliklinik () Sağlık Ocağı () Diğer ()

20. Binadan bahçeye açılan çıkış kapısı sayısı 1 () 2 () 3 () 4 ve üzeri ()

21. Oyun odalarından bahçeye doğrudan kapı bulunuyor mu? Evet () Hayır ()

22. Bahçe farklı yaş gruplarının oynaması için bölünebilir mi? Evet () Hayır ()

23. Bina girişinde “Güvenlik” gerekçesi ile zil sistemi mevcut mu? Evet () Hayır ()

24. Bina girişinde rüzgarlık mevcut mu? Evet () Hayır ()

25. Bahçe içinde otopark alanı mevcut mu? Evet () Hayır ()

26. Bahçe ne ile çevrilidir?

a. Duvar () Duvarın yer zemininden yüksekliğim

b. Tel Örgü () Tel örgünün yer zemininden yüksekliğim

c. Tahta Çit () Yer zemininden yüksekliğim

d. Diğer.....

e. Çocukların tırmanma riski Var () Yok ()

f. Çocuğun elini ya da başını sıkıştırma riski Var () Yok ()

27. Bahçenin yer zemini ne ile kaplıdır?

a. Çim () Bahçe alanının yaklaşık ne kadarını kapsıyor?

Çim alan üzerinde kazaya neden olabilecek riskleri belirtiniz

.....
.....
.....

b.Beton () Bahçe alanının yaklaşık ne kadarını kapsıyor ?.....

Beton alan üzerinde kazaya neden olabilecek riskleri belirtiniz

.....
.....
.....

c.Toprak () Bahçe alanının yaklaşık ne kadarını kapsıyor ?.....

Toprak alan üzerinde kazaya neden olabilecek riskleri belirtiniz

.....
.....
.....

d. Çim Halı () Bahçe alanının yaklaşık ne kadarını kapsıyor ?.....

Çim Halı alan üzerinde kazaya neden olabilecek riskleri belirtiniz

.....
.....
.....

e. Çakıl () Bahçe alanının yaklaşık ne kadarını kapsıyor ?.....

Çakıl alan üzerinde kazaya neden olabilecek riskleri belirtiniz

.....
.....

28. Bahçede inşa edilmiş bir merdiven var mı? Evet () Hayır ()

a. Merdiven bahçenin neresinde?

a. Merdiven var ise korkuluğu var mı? Evet () Hayır ()

b. Korkuluğu var ise boyuna planlanmış mı? Evet () Hayır ()

29. Bahçede bulunan bitki türleri için aşağıdaki tabloları lütfen doldurunuz

a.Ağaç türünü belirtiniz	Kaç Tane	Bahçedeki konumları	Çocuklar tırmanabilir mi?		Diğer (Kaza riski varsa belirtiniz)
			Evet	Hayır	

b.Küçük bitki türünü belirtiniz	Bahçedeki konumları	Çocuklar koparabilir mi?		Diğer (Kaza riski varsa)
		Evet	Hayır	

30. Bahçede hayvan yetiştirme alanı var mı? Evet () Hayır ()

Cevabınız evet ise aşağıdaki şıkları lütfen cevaplayınız

a. Yetiştirilen hayvan türlerini belirtiniz

Kedi () Köpek () Tavuk () Tavşan () Ördek () Diğer.....

b. Hayvanların sağlık kontrolü kim tarafından yapılıyor?

Bakıcı () Veteriner () Diğer

c. Hayvanların bahçede kaldıkları yer

Kafes () Kümes () Kulübe ()

d. Kaza riski taşıyan durum var mı? Açıklayınız

.....
.....

31. Bahçede su oyun alanı var mı? Evet () Hayır ()

32. Su oyun alanı mevcutsa aşağıdakilerden hangisi bulunmakta

- a. Havuz () b. Şişme Havuz () c. Su masası ()
d. Su fiskeyi () e. Su Tulumbaşı () f. Diğer.....
g. Kaza riski taşıyan durum var mı açıklayınız

.....
.....

33. Bahçede etkinlik alanı var mı? (resim, müzik vb.) Evet () Hayır ()

Varsa ne amaçlı olduğunu belirtiniz.....

.....

34. Kış bahçesi mevcut mu? Evet () Hayır ()

a. Mevcut bahçe kışlık olarak kullanılıyor mu? Evet () Hayır ()

35. Bahçe Araçları Hakkında lütfen aşağıdaki formu doldurunuz

(0=Risk yok, 1=Düşük risk, 2= Yüksek risk olarak düşünüldü)

BAHÇE ARAÇLARI		Kazaya Yatkınlık Derecesi		
		0	1	2
A.Salıncak Var () Yok ()	a.Koruyucu kemer			
	b.Yaslanma kısmı			
	c.Yerden Yüksekliği			
	d.Yer zemini			
	e.Oyuncağın malzemesi			
	f.Bulunduğu yer			
B.Tahterevalli Var () Yok ()	a.Yer zemini			
	b.Oyuncağın malzemesi			
	c.Bulunduğu yer			
	d.Sivri uçlar			

C.Kaydırak Var () Yok ()	a.Yer zemini			
	b.Oyuncağın malzemesi			
	c.Bulunduğu yer			
	d.Sivri uçları mevcut mu			
	e.Kenar koruması			
	f.Eğimiderece			
D.Tırmanma Araçları Var () Yok ()	a.Yer zemini			
	b.Oyuncağın malzemesi			
	c.Bulunduğu yer			
	d.Sivri uçları mevcut mu			
	e.Kenar koruması			
Oyun evleri E.Oyun Evleri Var () Yok ()	a.Yer zemini			
	b.Oyuncağın malzemesi			
	c.Bulunduğu yer			
	d.Sivri uçları			
F.Lastik Tekerler Var () Yok ()	a.Yer zemini			
	b.Oyuncağın malzemesi			
	c.Bulunduğu yer			
	d.Saklandığı Yer			
G.Kum Havuzu Var () Yok ()	a. Yer zemini			
	b.Oyuncağın malzemesi			
	c.Bulunduğu yer			
	d.....			

H. Dönme Dolap Var () Yok ()	a.Yer zemini			
	b.Oyuncağın malzemesi			
	c.Bulunduğu yer			
	d.Sivri uçlar			
	e.....			
I. Tünel Var () Yok ()	a.Yer zemini			
	b.Oyuncağın malzemesi			
	c.Bulunduğu yer			
	d. Tünelin çapı			
	e. Tünelin şekli			
J. Yaylı Aletler Var () Yok ()	a.Yer zemini			
	b.Oyuncağın malzemesi			
	c.Bulunduğu yer			
	d.....			

36. Bahçedeki araçların bulundukları konuma bağlı olarak taşıdıkları kaza riskleri varsa belirtiniz.

.....

37. Bahçe araçlarının bakım onarımı ile ilgilenen kişileri belirtiniz

a. Öğretmen () b. Firma () c. Temizlik Personeli () d. Diğer
 Belirtiniz.....

38. Bahçe araçlarının onarım kontrolleri hangi aralıklarla yapılıyor?

a.Günlük () b. Haftalık () c. Aylık () d. Diğer.....

39. Kurumunuza bahçe araçları alırken dikkat ettiğiniz unsurlar nelerdir?

a. Kullanılabilirlik () b. Ucuz () c. Güvenli () d. Amaca Uygun ()
 d. Diğer (Lütfen belirtiniz).....

KAZALARA YÖNELİK BİLGİLER

40. Kurumunuzda meydana gelen kaza durumlarına ilişkin kayıtlarınız var mı?

Evet () Ne tür kayıt belirtiniz.....

Hayır () Neden (Lütfen yazınız).....

41. Son 3 yıl içinde kurumunuzda meydana gelen kazalar hakkında lütfen aşağıdaki formu doldurunuz?

Kazanın Oluş Biçimi (Ne tür bir kaza)	Kazanın Yeri	Kazaya uğrayan çocuğun Yaşı	Kazaya uğrayan çocuğun Cinsiyeti	Kaza durumunda İlk Müdahale (Kim tarafından, nerede yapılmış)	Açıklamalar (Nasıl Sonuçlandı)

Kaza Türü: 1. Düşme 2. Kesik 3. Zehirlenme 4. Boğulma 5. Yanık 6. Kırık
7. Burkulma

Kaza Yeri: 1. Bahçe 2. Bahçe oyuncakları 3. Oyun Odası 4. Koridor 5. Tuvalet

